

Archeologienota Evergem Noorwegenstraat 1

Verslag van Resultaten

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Sander DEBRABANDERE

28-2-2022

Titel: Archeologienota Evergem Noorwegenstraat 1

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke, Maarten Bracke en Sander Debrabandere

Uittreksels uit CartoWeb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18084 -
www.ngi.be

Projectcode bureauonderzoek: 2022B148

Intern projectnummer: 2022.018

Locatiegegevens: Oost-Vlaanderen, Evergem, Evergem Noorwegenstraat 1

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 105572,93 en Y: 202405,64; X: 106387,97 en Y: 202847,55

Oppervlakte plangebied: 19 798m²

Kadastergegevens: Evergem, afdeling 1, Sectie B, perceel 797A, 825E, 843D (partim) (zie figuur 12)

Topografische kaart: zie figuur 10 en 11

Betrokken actoren: Bert Acke (assistent-archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog, assistent-aardkundige) en Sander Debrabandere (assistent-archeoloog)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Moerbeke-Waas, 28/02/2022

© Acke & Bracke bv, Dorpvaart 76, 9180 Moerbeke-Waas. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

1. INLEIDING	4
1.1. WETTELIJK KADER	4
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT	4
1.2.1. VRAAGSTELLING	4
1.2.2. RANDVOORWAARDEN	4
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE	5
1.3.1. MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE	5
1.3.2. ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK	6
1.3.3. ADVIES SPECIALISTEN	6
1.3.4. WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING	6
1.3.5. SELECTIE BRONNEN	6
2. BUREAUONDERZOEK	7
2.1. HUIDIGE TOESTAND	7
2.2. GEPLANEDE WERKEN	10
2.3. LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	12
2.3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING	12
2.3.2. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING	14
2.3.3. BODEMKUNDIGE SITUERING	16
2.3.4. GEOLOGISCHE SITUERING	17
2.4. HISTORISCHE SITUERING	20
2.4.1. ALGEMEEN	20
2.4.2. PLANGEBIED	21
2.5. ARCHEOLOGISCHE SITUERING	28
2.6. CONTROLEBORINGEN	30
	31
3. SYNTHESE	34
3.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON	34
3.2. AFWEGING VERDER VOORONDERZOEK	34
3.3. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	35
4. SAMENVATTING	36
5. BIBLIOGRAFIE	38
6. BIJLAGES	39

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Evergem Noorwegenstraat 1 (provincie Oost-Vlaanderen), gelegen buiten woon- of recreatiegebied en waarbij de totale oppervlakte van de betrokken bodemingrepen groter is dan 5000m², dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2. Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

In het bureauonderzoek wordt een zo duidelijk mogelijk beeld gevormd van de huidige archeologische, historische en landschappelijke informatie van het projectgebied en diens omgeving. Deze gegevens worden vergeleken met de geplande werken en de hiermee gepaard gaande verstoringen en vergravingen in de bodem. Het uiteindelijke doel is het bepalen of verder archeologisch onderzoek al dan niet aangewezen is.

Informatie over de afbakening van het plangebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer door middel van ontwerpplannen en via mondelinge of schriftelijke communicatie. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het plangebied en van de directe omgeving werd de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) geraadpleegd.¹ Deze online databank is uitsluitend toegankelijk voor geregistreerde gebruikers, hoofdzakelijk archeologen. Aanvullend werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt², de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius³, een databank die kaarten bundelt van het Nationaal Geografisch Instituut (NGI), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Aansluitend hierbij werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren '70 van vorige eeuw. Op het kaartmateriaal en de luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zodoende een duidelijk beeld te krijgen van het landgebruik gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgene dat beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.⁴ Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.⁵

Op basis van dit onderzoek en het raadplegen van bovenvermelde bronnen kan een antwoord gegeven worden op de vooropgestelde onderzoeksvragen.

¹ <https://cai.onroenderfgoed.be/>

² <http://www.geopunt.be/kaart>

³ <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁴ <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>

⁵ <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

In eerste instantie werd gestart met het bureauonderzoek waarbij de diverse beschikbare bronnen geraadpleegd worden. Daarnaast werd in detail bekeken wat de huidige toestand is van het plangebied en werden de geplande werkzaamheden onder de loep genomen. Er werd op vrijdag 25/02/2022 een terreinbezoek uitgevoerd waarbij een aantal controleboringen werden uitgevoerd op het terrein. Op basis van deze gegevens samen werd afgetoetst of ten eerste verder vooronderzoek noodzakelijk is en ten tweede welke onderzoekstappen er eventueel genomen moeten worden.

1.3.3. Advies specialisten

Niet van toepassing.

1.3.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

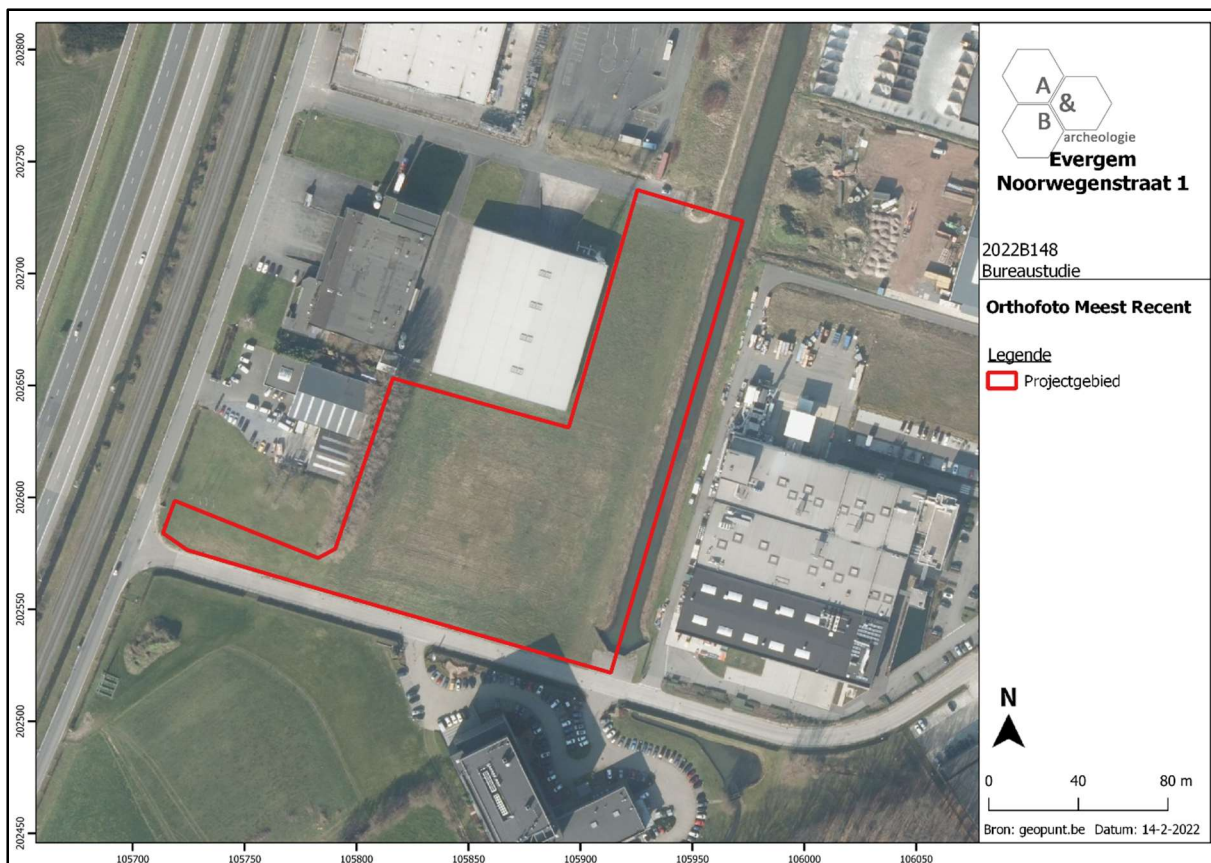
1.3.5. Selectie bronnen

De gebruikte bronnen zijn beschreven onder 1.3.1. De bronnen daaronder vermeld waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd niet opportuun geacht.

2. Bureauonderzoek

2.1. Huidige toestand

Het terrein, 19 798m² groot, heeft een soort onregelmatige L-vorm en grenst in het zuiden aan de Noorwegenstraat. Het terrein is zo goed als volledig begroeid met gras, langs de oostelijke grens loopt een brede gracht die deels binnen het plangebied valt. Het maakt deel uit van een industrieterrein ten oosten van de R4 ter hoogte van Wippelgem-Evergem.

Figuur 1 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2020 (bron: geopunt.be).

Figuur 2 Beeld vanuit het zuidoosten op het plangebied (bron: <https://www.google.com/maps>).

Figuur 3 Beeld vanuit het zuidoosten op het centrale deel van het plangebied, toestand op 25/02/2022.

Figuur 4 Beeld vanuit het zuidten op het centrale deel van het plangebied, toestand op 25/02/2022.

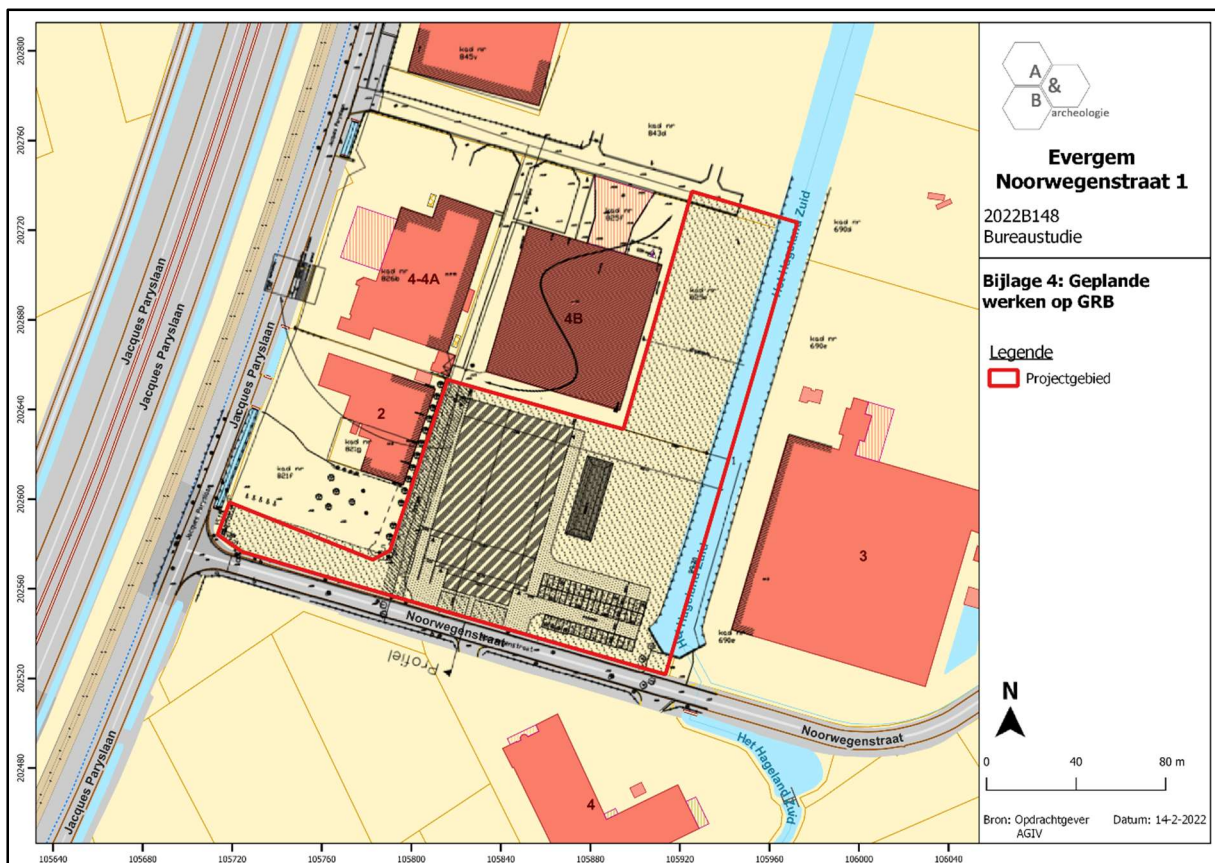
Figuur 5 Beeld vanuit het zuiden op het oostelijke deel van het plangebied, toestand op 25/02/2022.

Figuur 6 Beeld vanuit het noorden op het centrale deel van het plangebied, toestand op 25/02/2022.

2.2. Geplande werken

Op het centrale deel van het terrein wordt een industrieel gebouw (kantoor + loads) opgetrokken, met errond een verharding en een wadi. Het westelijke en noordoostelijke deel van het terrein blijven ongewijzigd. De oppervlakte van de geplande werken bedraagt 7060m² (gebouw: 3818m², betonverharding: 2098m², waterdoorlatende verharding: 759m², wadi: 385m²), dit ca. 36% van het volledige plangebied. Ter hoogte van het gebouw moet rekening gehouden worden met een algemene bodemverstoring van ca. 40cm diep, ter hoogte van de verharding is dit 10 à 20cm. Plaatselijk zijn er diepere ingrepen voor funderingskolommen, nutsvoorzieningen en de wadi.

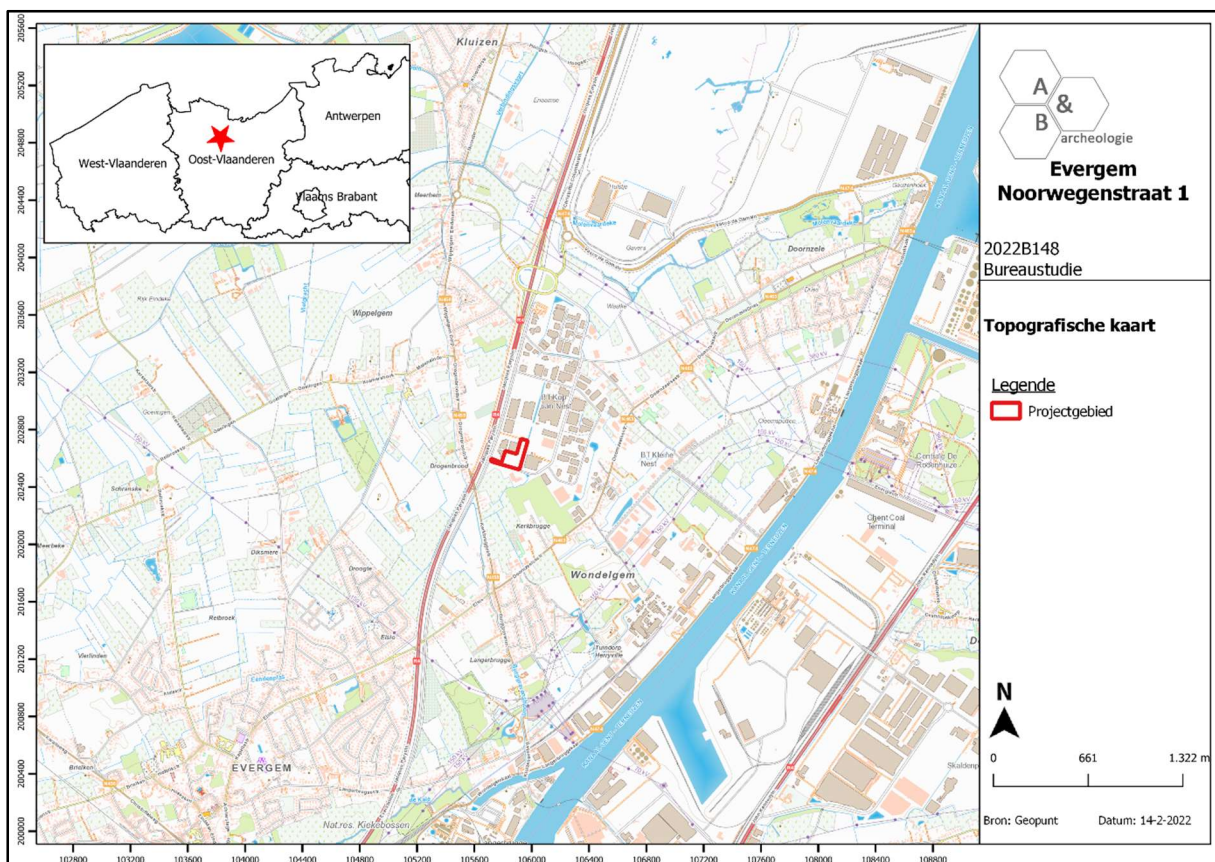
Figuur 7 Geplande werken geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be en initiatiefnemer).

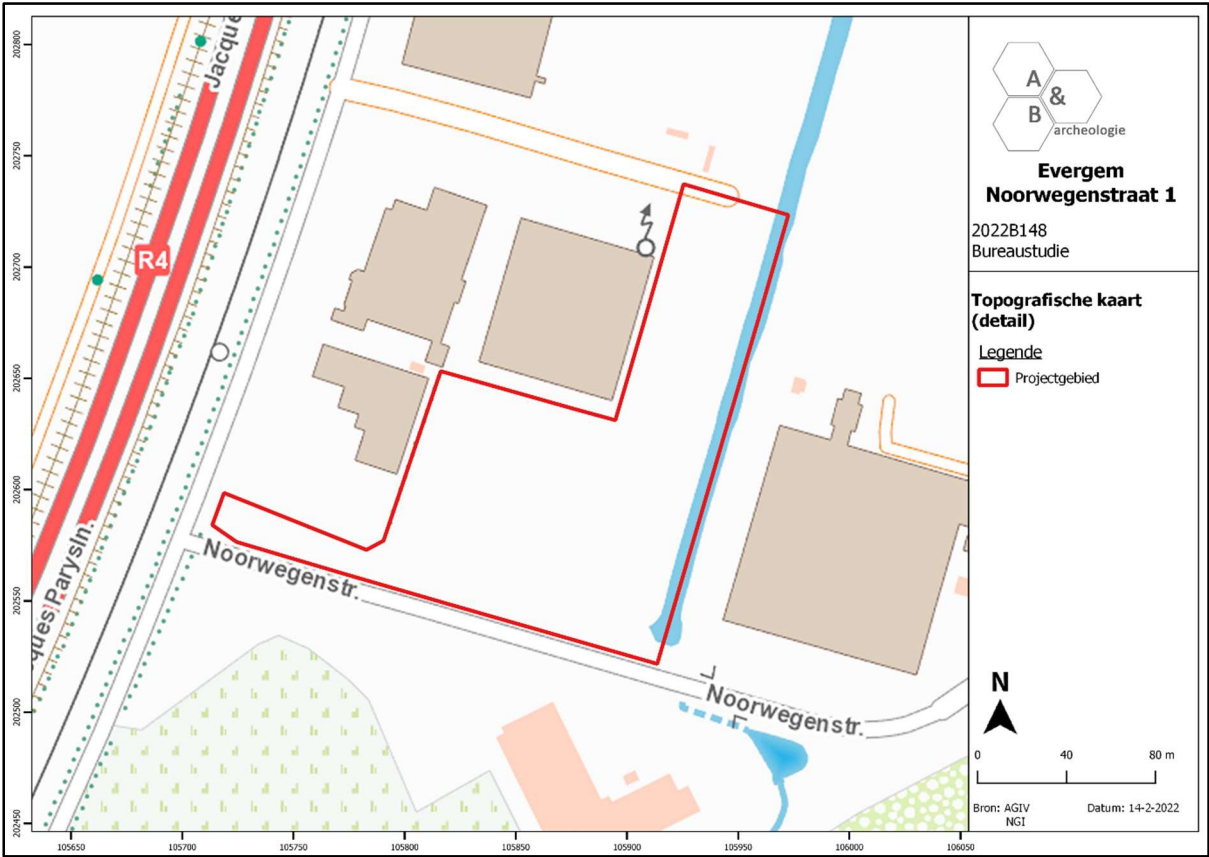
2.3. Landschappelijke ligging

2.3.1. Topografische situering

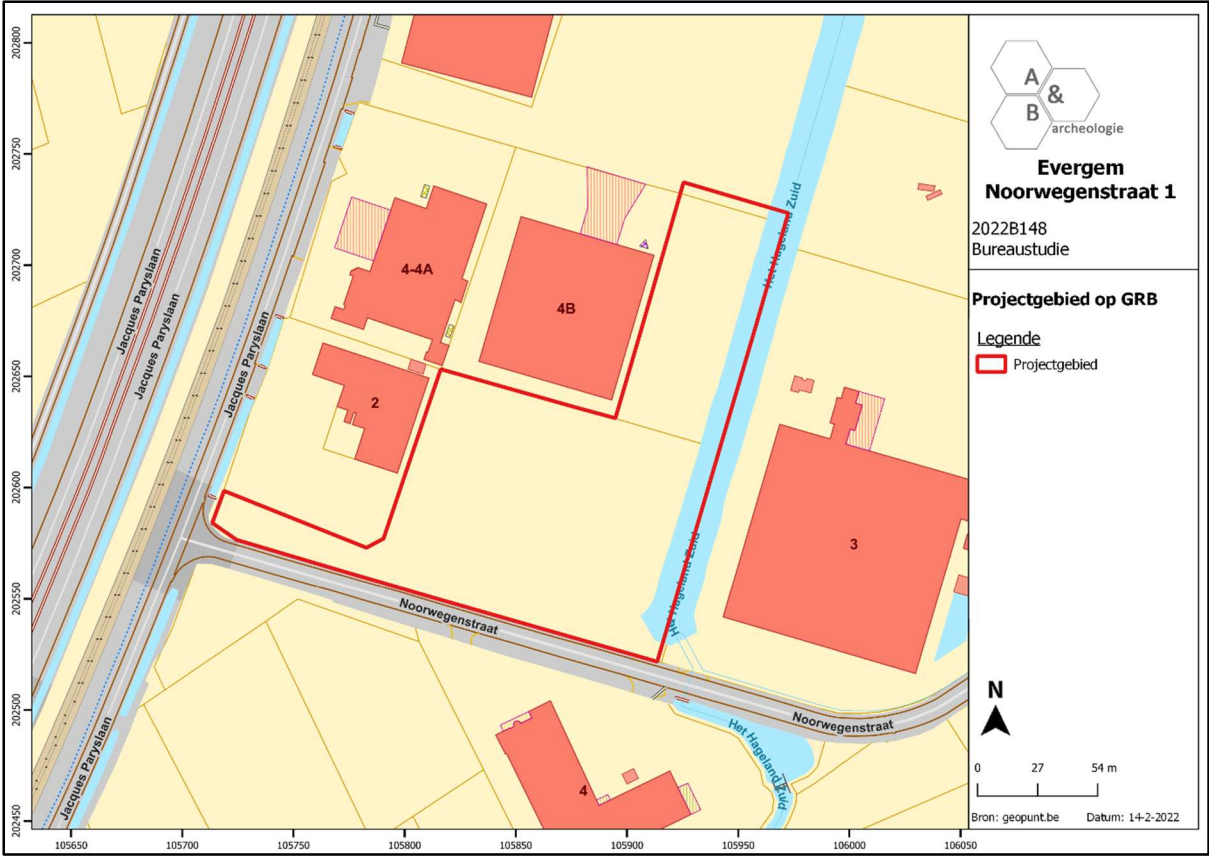
Evergem is een fusiegemeente ten noorden van Gent, die naast Evergem bestaat uit de kernen Belzele, Sleidinge, Kluizen Wippelgem, Ertvelde, Rieme, Doornzele en Kerkbrugge-Langerbrugge. In het oosten sluiten Rieme, Doornzele en Kerkbrugge-Langerbrugge aan op de haven van Gent en het kanaal Gent-Terneuzen. Het grondgebied wordt in het oosten van de fusiegemeente doorsneden door de R4 (ring rond Gent), waarlangs diverse bedrijventerreinen zijn gelegen. Voor het overige kent de fusiegemeente een meer landelijk karakter. Het plangebied bevindt zich in het zuidwestelijke deel van bedrijventerrein De Nest ten oosten van de R4, dat gelegen is tussen de kernen van Wippelgem in het westen, van Doornzele in het noordoosten en van Kerkbrugge-Langerbrugge in het zuiden. Verder naar het noorden bevindt zich het recent aangelegde Kluizendok en het in ontwikkeling zijnde industrieterrein eromheen. Het terrein grenst in het zuiden aan de Noorwegenstraat, één van de ontsluitingswegen van het bedrijventerrein, en in het westen aan de straat Hultjen, de parallelbaan met de R4. Het plangebied wordt bijna volledig omgeven door andere bedrijfsgebouwen, enkel ten zuidwesten is aan de overzijde van de Noorwegenstraat nog een stuk braakliggende grond aanwezig. Verder ten zuiden zijn nog enkele landbouwgronden aanwezig, de kern van het straatdorp Wippelgem is ca. 900m ten noordwesten gelegen. Op de bodemgebruikskaart van 2001 staat het plangebied aangeduid als 'Andere bebouwing', 'Akkerbouw', 'Weiland' en een stukje 'Loofbos', wat niet meer overeenkomt met de huidige situatie.

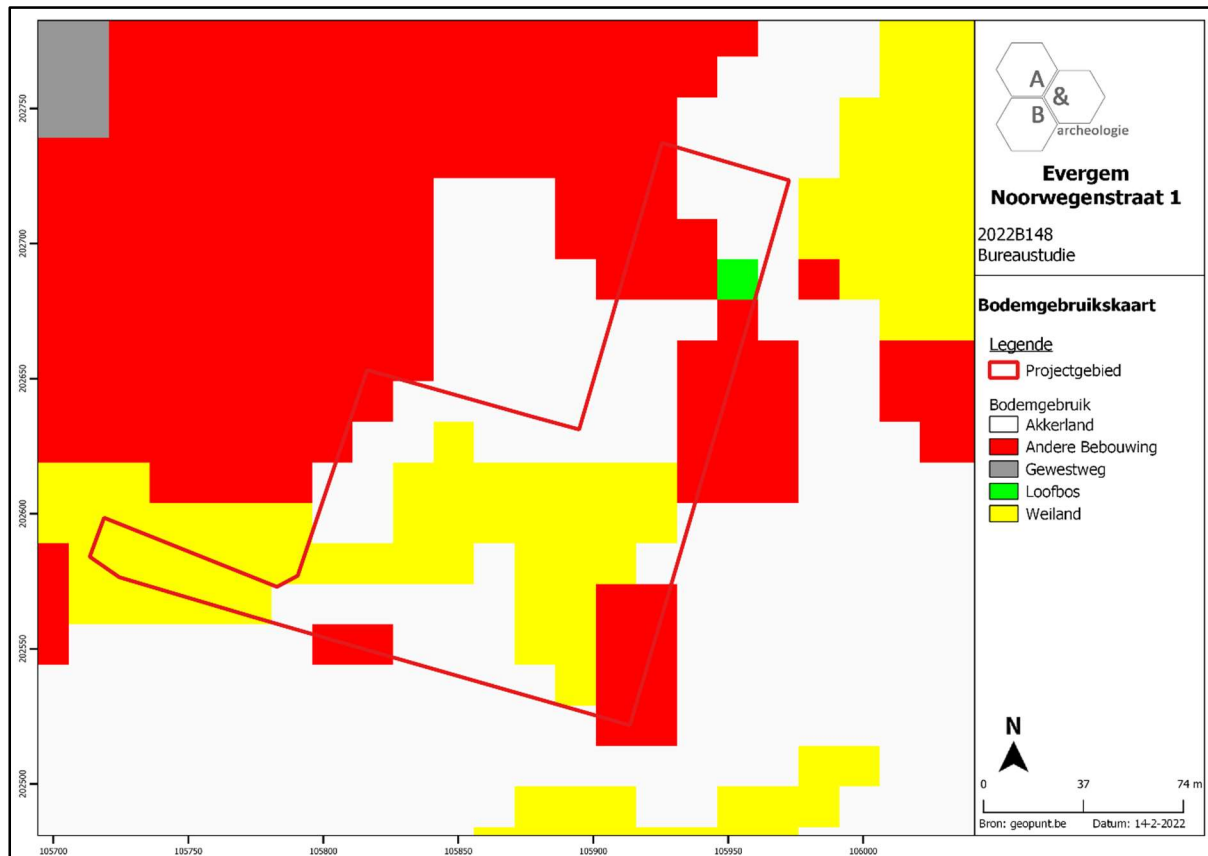
Figuur 10 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 11 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

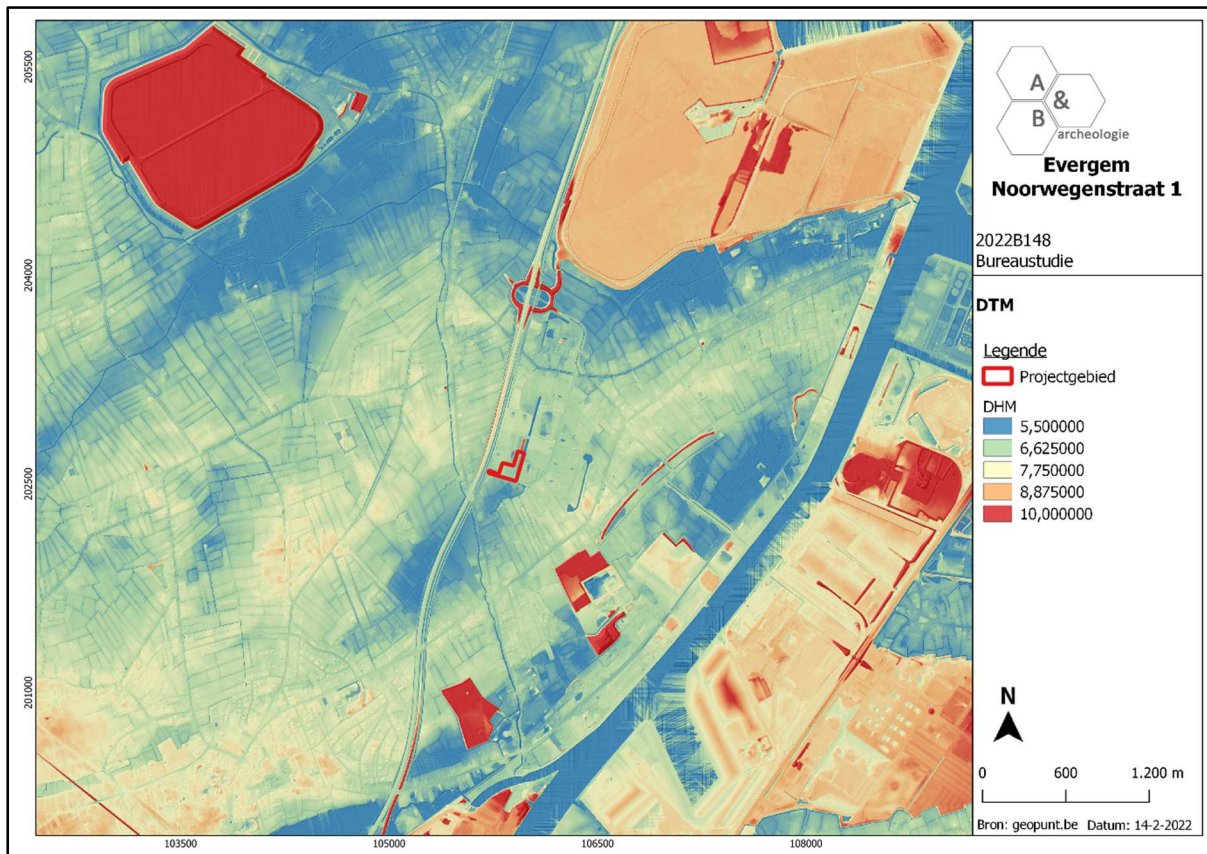
Figuur 12 Zicht op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

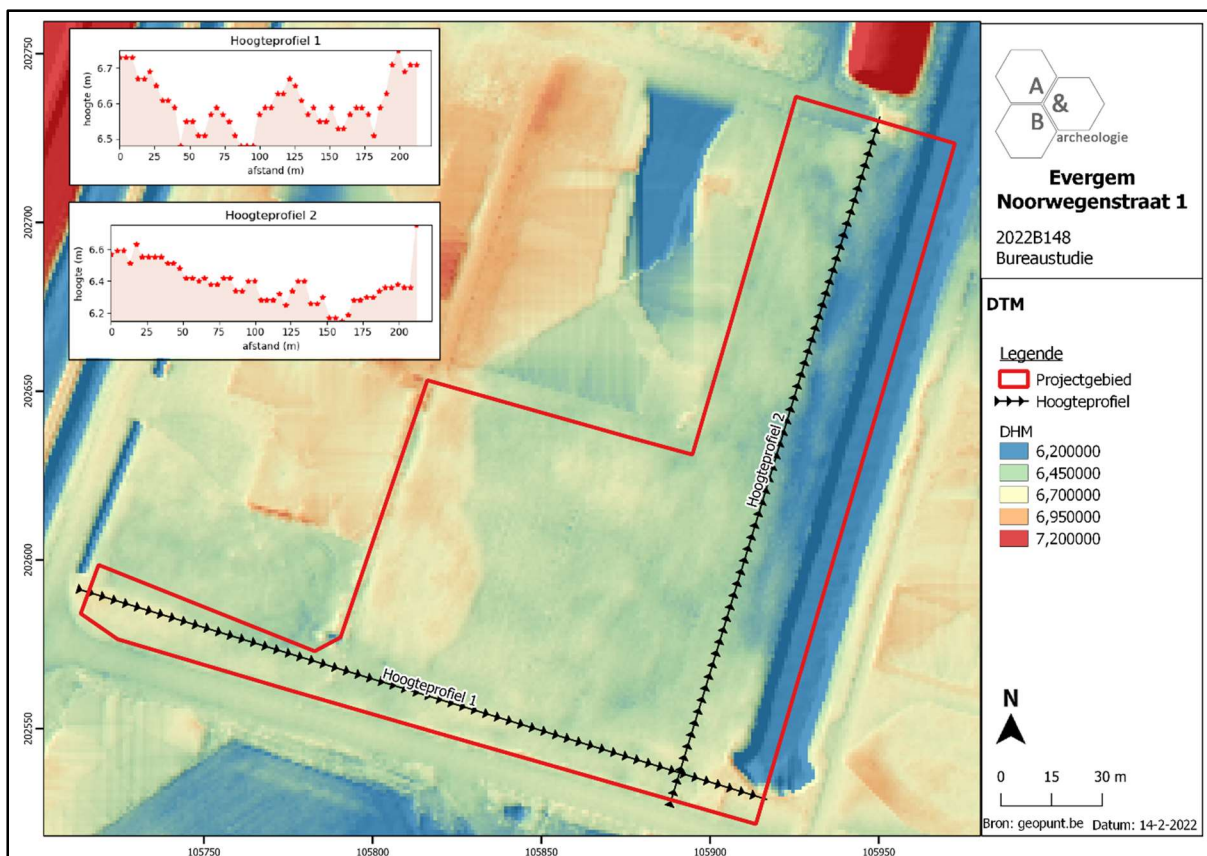
Figuur 13 Zicht op de bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

2.3.2. Landschappelijke situering

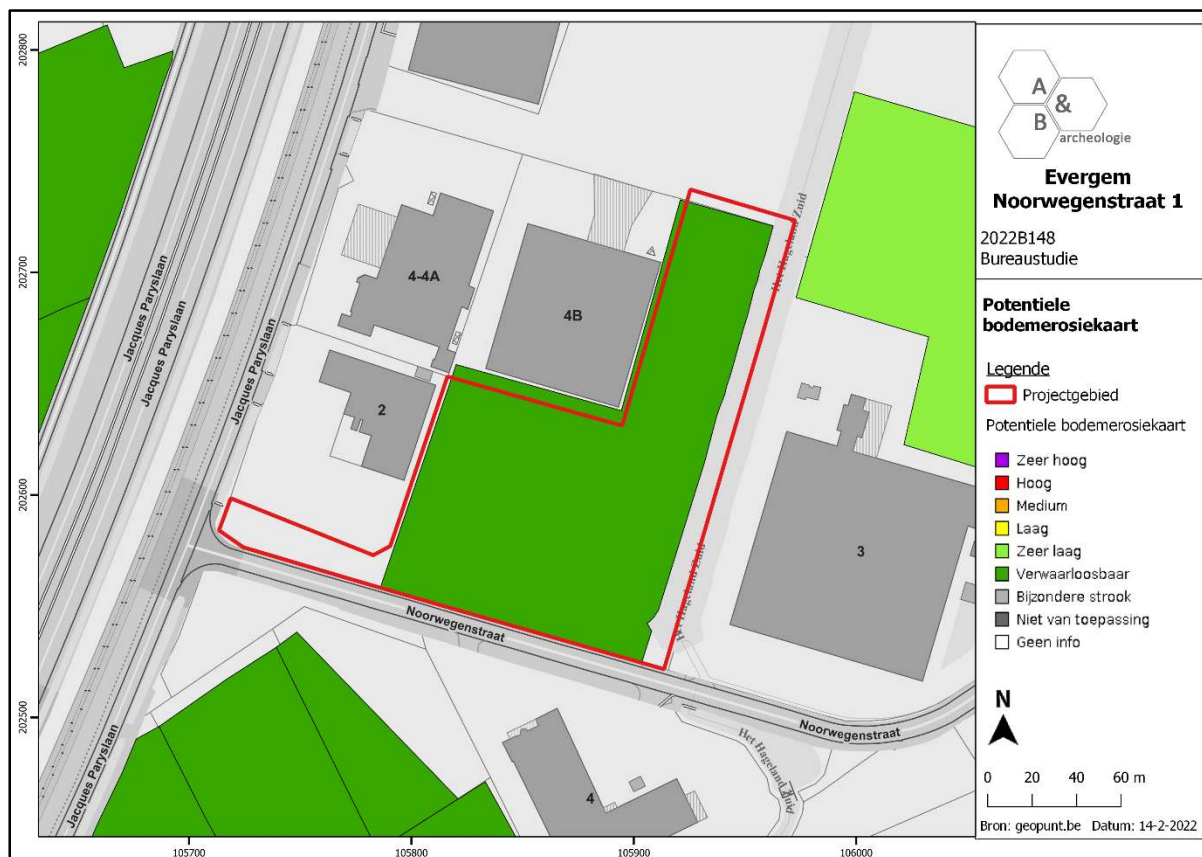
De fusiegemeente Evergem is gelegen in de Vlaamse Vallei en kent een vlak en matig opvallend microreliëf, bestaande uit afwisselend zwakke en droge ruggen en nattere depressies. In het noorden van de gemeente, op het grondgebied van Ertvelde, bevindt zich de dekzandrug van Maldegem naar Stekene. Tussen Doornzele en Rieme zijn de kunstmatig opgehoogde gronden rond het Kluizendok duidelijk te herkennen op het digitale hoogtemodel. In het zuiden van de fusiegemeente zijn enkele west-oost georiënteerde kleinere ruggen aanwezig, op de meest zuidelijke ontwikkelden zich de dorpskernen van Belzele en Evergem. Ten zuiden van deze rug is de vallei van de Kale gelegen. Het plangebied is gelegen op iets hogere gronden, maar het is niet duidelijk of dit natuurlijk is of een iets hoger niveau gecreëerd bij aanleg van het bedrijventerrein. Op siteniveau is een geaccidenteerd terrein te zien, met maaiveldwaarden tussen +6,20 en +6,80m TAW, langs de oostelijke grens is het terrein het laagst gelegen. Er zijn geen natuurlijke waterlopen in de buurt van het plangebied, enkel gegraven grachten (bvb. recente gracht net ten oosten, de middeleeuwse Burggravenstroom ca. 300m ten westen). Op de potentiële bodemerosiekaart wordt aan het plangebied een verwaarloosbare erosiegraad toegekend.

Figuur 14 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).

Figuur 15 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, op siteniveau (bron: geopunt.be).

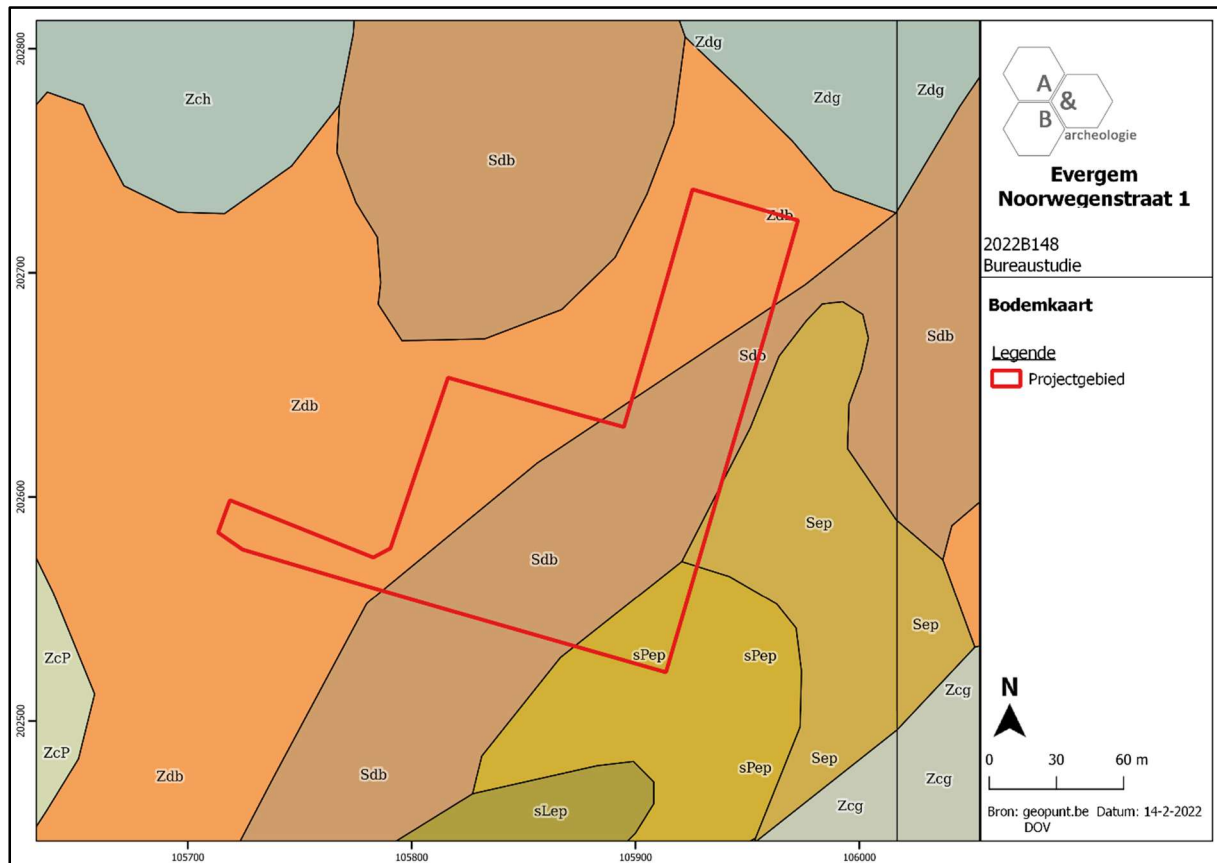

Figuur 16 Zicht op de potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).

2.3.3. Bodemkundige situering

Op het plangebied wordt verschillende bodemsoorten gekarteerd, deze kartering dateert van voor de ontwikkeling van het bedrijventerrein:

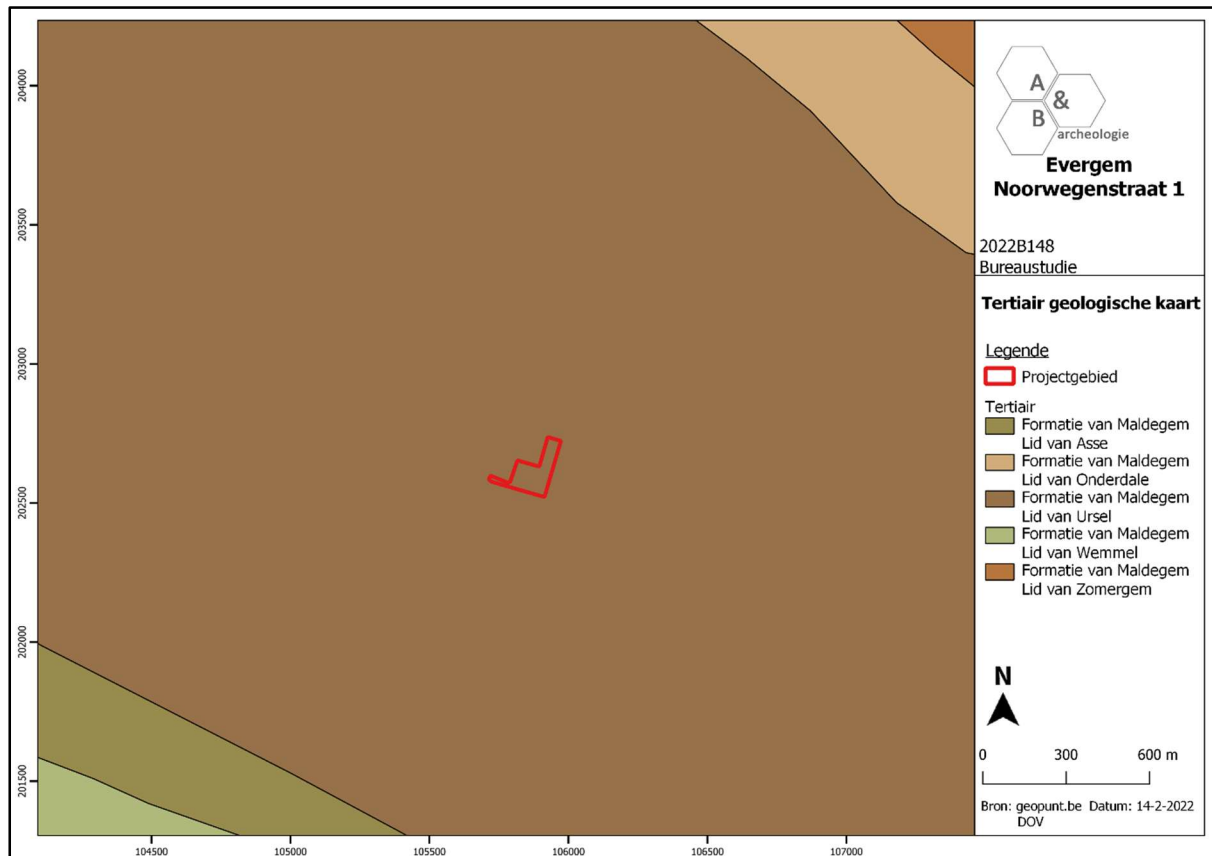
- Zdb in het noordwesten: matig natte zandbodem met structuur B horizont. Roestverschijnselen beginnen tussen 40 en 60cm. De waterhuishouding is matig goed, soms enige wateroverlast in de winter vooral bij de substraatseries; voldoende vochthoudend in de zomer.
- Sdb centraal: matig natte lemig zandbodem met structuur B horizont. De bouwvoor van deze gronden is ongeveer 30cm dik, bruin of grijsbruin, de kleur B is meestal weinig uitgesproken, het lemig zanddek is wisselend in dikte, de substraten zijn variërend en veel voorkomend in de golvende landschappen. De roestverschijnselen beginnen tussen 40 en 60cm. De bodems zijn iets te nat in de winter en soms iets te droog in de zomer.
- sPep in het zuidoosten: natte licht zandleembodem zonder profiel, met zand op geringe diepte (ondieper dan 75cm). Deze hydromorfe bodems hebben een reductiehorizont op licht zandleem. De bouwvoor, 20-30cm dik, vertoont reeds roestvlekken in een donker grijsbruine matrix. Tussen de humeuze bovengrond en het zandsubstraat komt doorgaans een niet humeuze zandiger laag voor. De roestverschijnselen beginnen intens onder de bouwvoor en de reductiehorizont begint tussen 100 en 120cm. De bodems hebben een waterlast in winter en lente. Ze zijn fris en vochthoudend in de zomer en drainage is noodzakelijk.

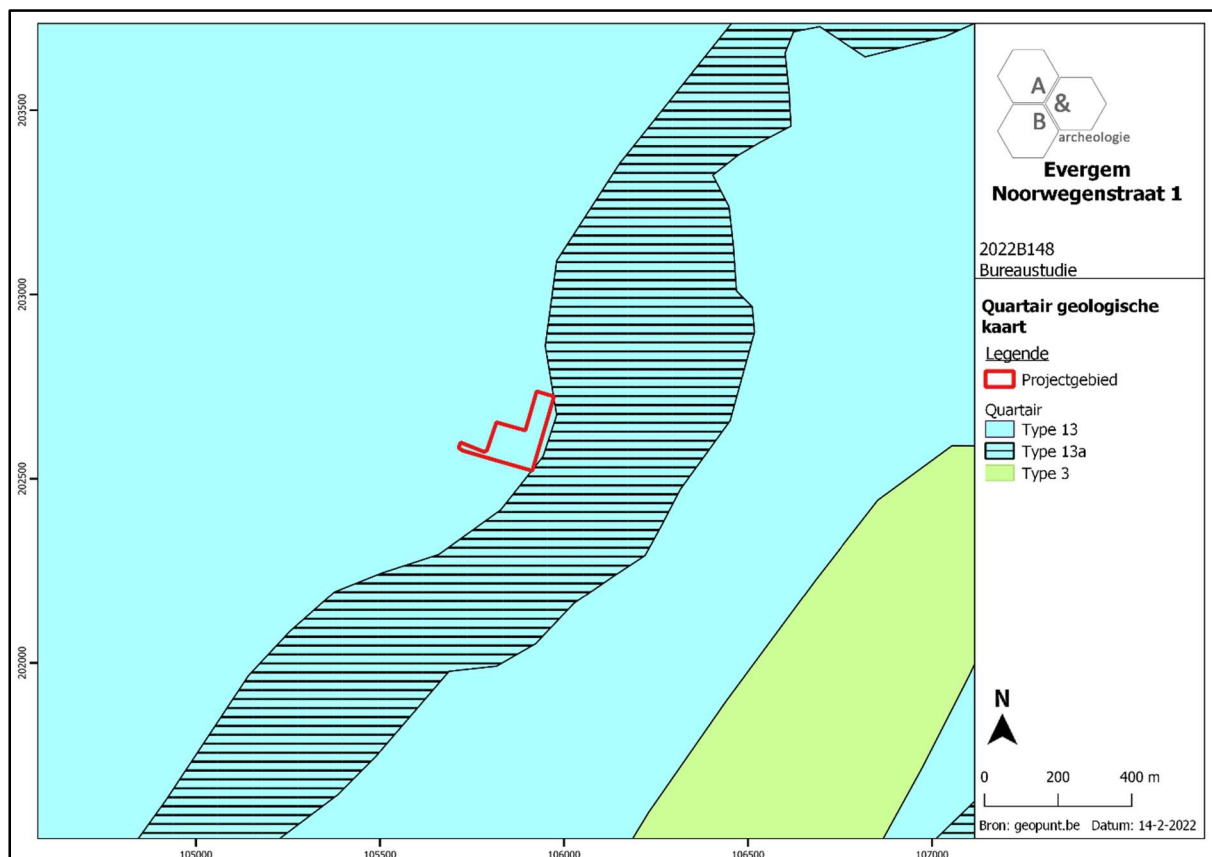
Figuur 17 Zicht op de bodemkaart (bron: geopunt.be en DOV).

2.3.4. Geologische situering

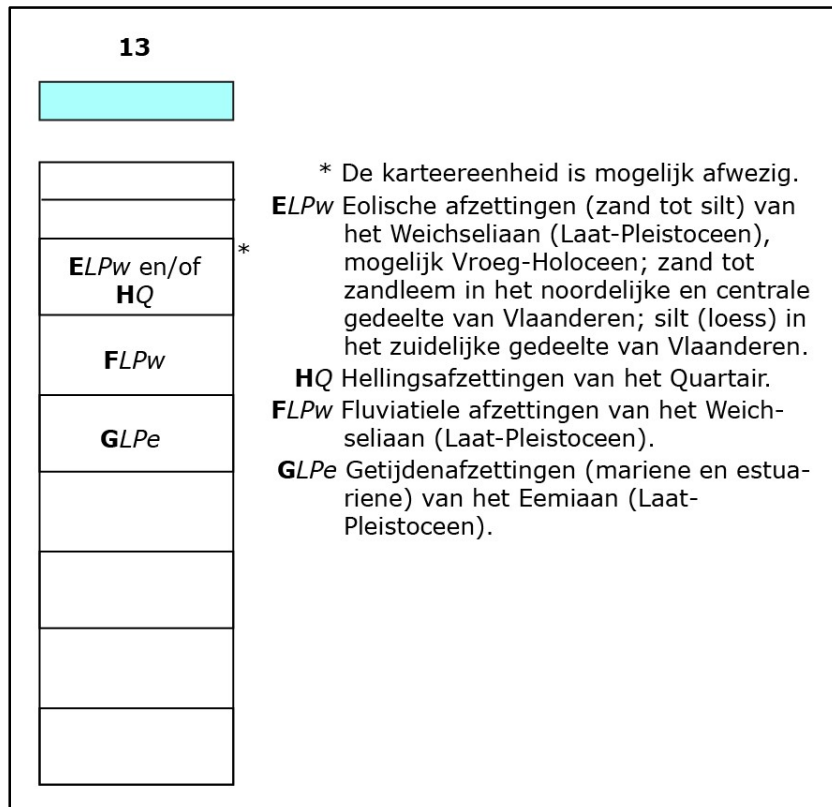
De tertiaire opbouw ter hoogte van het plangebied bestaat uit de Formatie van Maldegem, meer bepaald het Lid van Ursel: grijsblauwe tot blauwe klei, wanneer Lid van Asse niet afzonderlijk gekarteerd is deze inbegrepen het Lid van Ursel. De Quartair geologische kaart geeft aan dat het plangebied bestaat uit de types 13: geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie (13). Net ten oosten wordt type 13a gekarteerd: Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen (a) bovenop de Pleistocene sequentie (13). De geomorfologische kaart voor deze streek is niet voorhanden en kan dus niet worden afgebeeld.

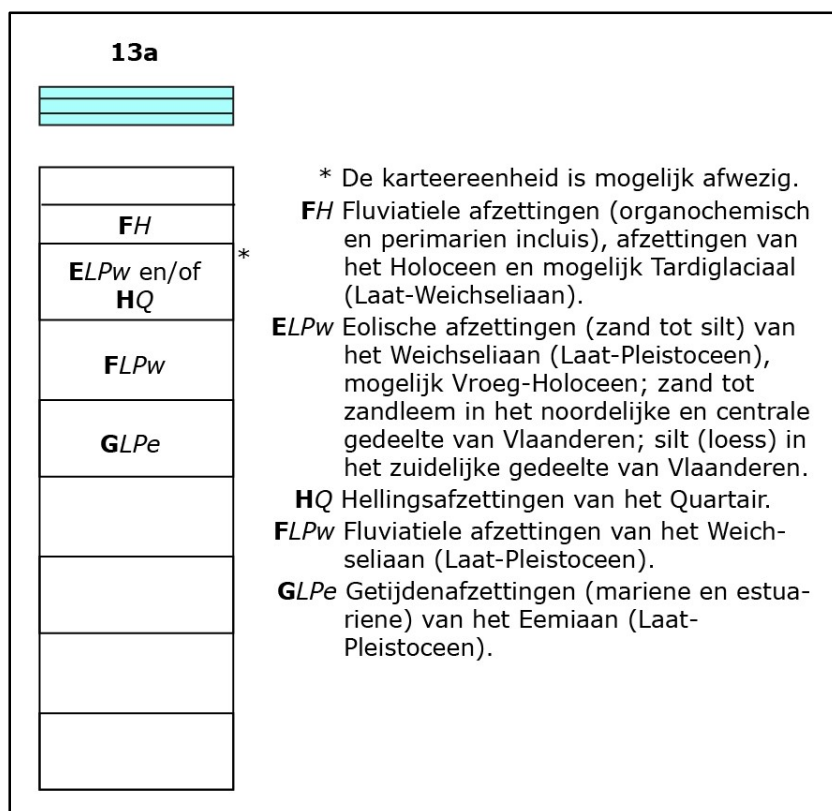
Figuur 18 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 19 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 20 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 21 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

2.4. Historische situering

2.4.1. Algemeen⁶

De Durme-Kale, in de middeleeuwen de zuidelijke grens van de gemeente met Wondelgem, was van groot belang voor het ontstaan van Evergem: de oudste bewoningskern is te situeren op de zandige kouter ten noorden van de Kale-Durmevallei. Evergem wordt vermeld in de oorkonde van 966 waarbij koning Lotharius op verzoek van de abt, de Sint-Baafsabdij in haar rechten bevestigde en haar binnen zijn rijk gelegen bezittingen worden opgesomd. De kerk, afhankelijk van de Sint-Baafsabdij, werd hierbij ook vermeld. Etymologisch verwijst Evergem naar een Frankische nederzetting (woonplaats van Ever). Evergem maakte deel uit van het Merovingische kroondomein, de fiscus Marca, in de 10de eeuw horend tot de Sint-Baafsabdij. Na de invallen van de Noormannen werden de heren van Dendermonde als voogden van Evergem aangesteld in het oude Sint-Baafsdomein. Het gebied ten noordoosten, tussen het dorpscentrum en Doornzele, bleef onder de rechtstreekse controle van de abdij staan. Het domein van de voogden van Evergem strekte zich uit ten westen (Belzele), en kwam reeds tot stand in de 10de eeuw, de ontginning vond vermoedelijk plaats in de 11de eeuw. De heren van Dendermonde bouwden nabij de kerk hun burcht (thans gemeentehuis, kasteel zogenaamd Huis Ter Burcht). Circa midden 12de eeuw deelden zij hun macht als heren van Evergem met de heren van Gavere. Raas van Gavere liet een versterkte burcht bouwen nabij de Kale (thans zogenaamd Molenschip). De tweede ontginningsfase vanaf 1189, is te situeren in Wippelgem/Kerkbrugge. Een derde ontginningsfase gebeurde circa 1215 met toestemming van gravin Johanna van Constantinopel door de Sint-Baafsabdij. Vanaf de 13de eeuw, door de toenemende centralisatie van de grafelijke macht, kreeg de Sint-Baafsabdij het grootste deel van haar domein terug in handen. Enkel Doornzele en Belzele bleven respectievelijk in handen van de graaf en de heren van Gavere. Bestuurlijk en fiscaal behoorde Evergem tot de kasselrij van de Oudburg van Gent. De oude kerk van Evergem brandde eind 18de eeuw af en werd volledig heropgebouwd. Tijdens WO I werd dit gebouw op zijn beurt deels beschadigd.

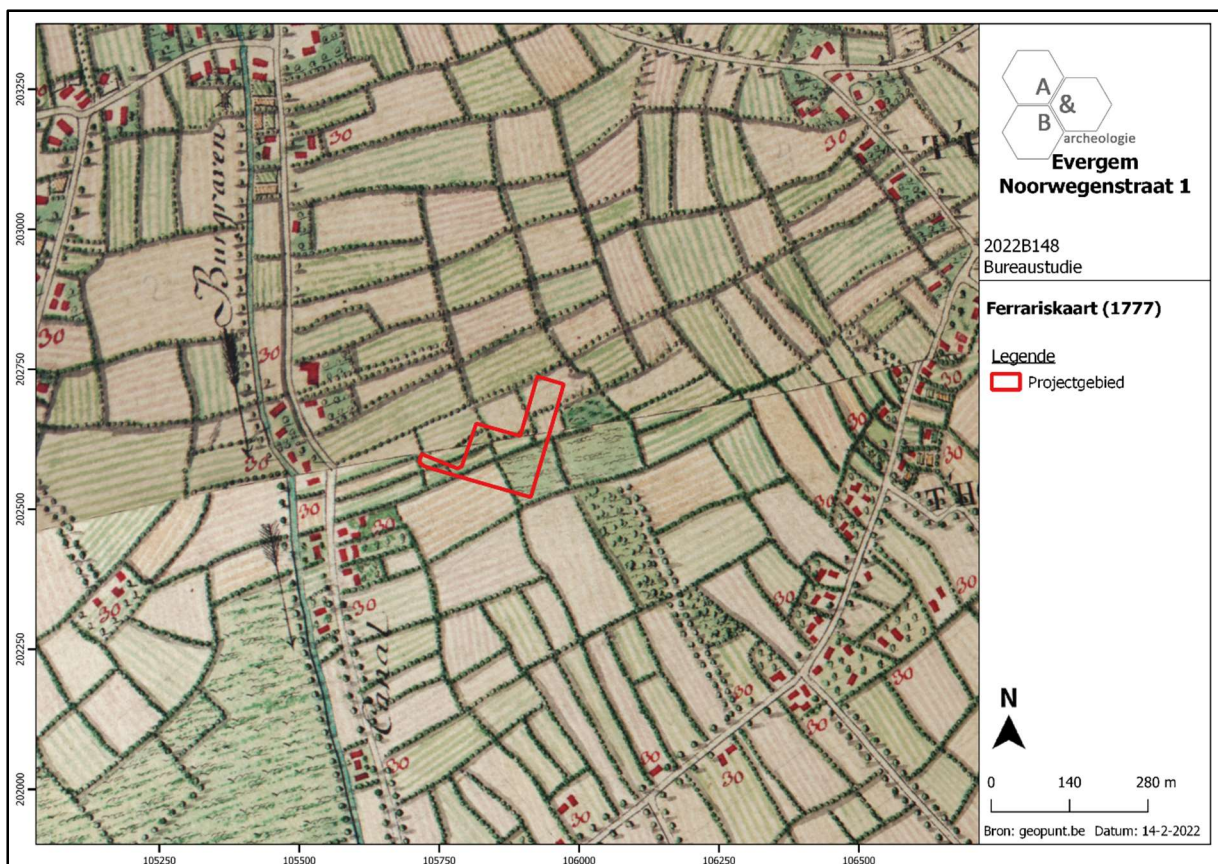
Evergem kende vanouds verschillende andere heerlijkheden en bewoningskernen: Wippelgem, Kerkbrugge, Doornzele, Langerbrugge, Belzele. In één van de oudste wijken van de gemeente, Doornzele, eveneens vermeld in 966, vestigde zich in het eerste kwart van de 13de eeuw een groep Benedictinessen van de abdij van Gistel. Enkele jaren nadien vormden zij reeds een zelfstandige religieuze gemeenschap. In 1234 is er sprake van een abdij en kort daarop werd de stichting Aurea Cella een abdij van cisterciënzerinnen. De abdij had haar voornaamste bezittingen in de Vier Ambachten en speelde een belangrijke rol in de landbouwontginning aldaar. Na plundering van de abdij door de Gentse Calvinisten in 1578 vluchtten de religieuzen naar hun refugehuis in Gent. Doornzele Dries vormt vandaag nog een mooie grote dries. Langerbrugge, zogenaamd naar de gelijknamige brug, werd reeds vermeld in 1235 en door de Sint-Baafsabdij aangelegd als verbinding tussen haar twee belangrijke domeinen Sloten en Marca. Het was gelegen aan de samenvloeiing van de Sasse Vaart, gegraven in 1547, met de Kale en de Burggravenstroom. Evergem werd zoals de meeste gemeenten rondom Gent geteisterd door opstanden en veldslagen in 1325, 1380, 1452, 1488, onder Karel V en tijdens de Tachtigjarige oorlog (1568-1648). Ook tijdens de Franse veroveringstochten (1658- 1715) werd Evergem sterk getroffen. Vanaf de 19de eeuw kwamen

⁶ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14173>

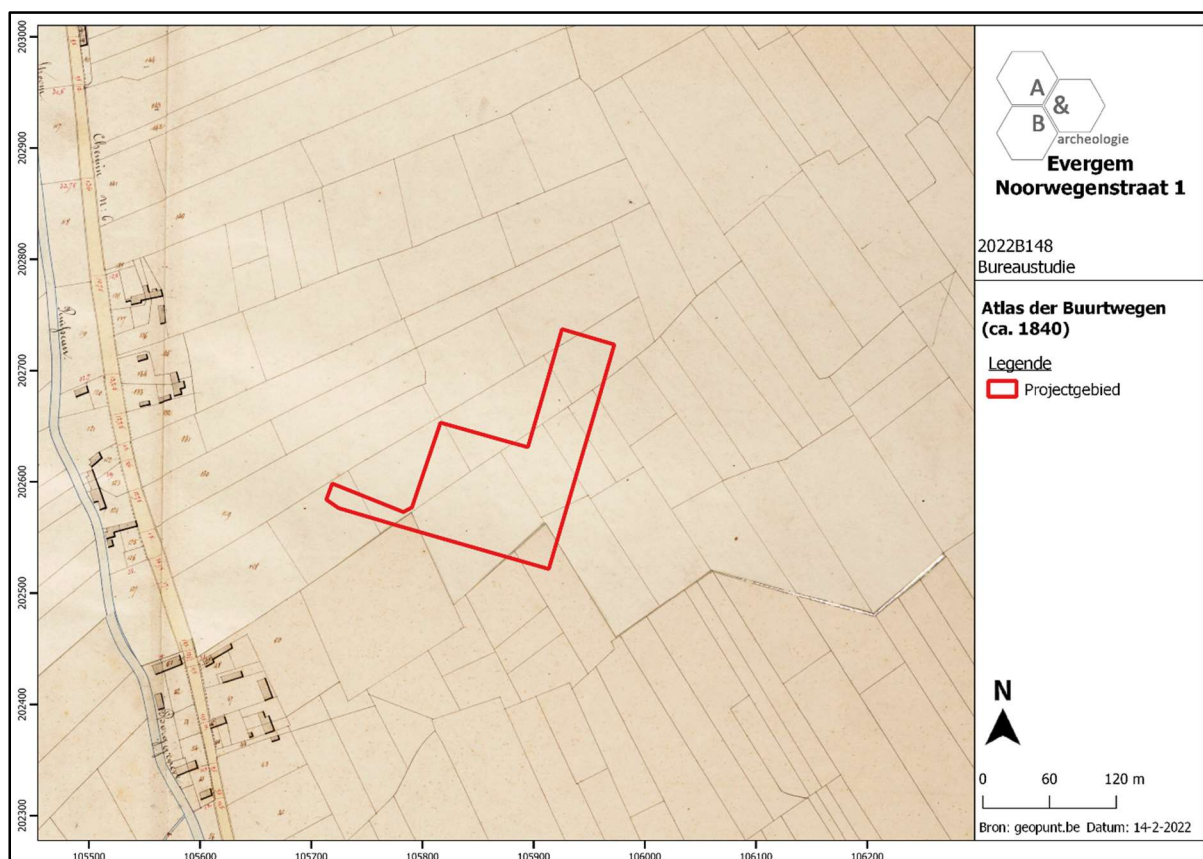
belangrijke industriële vestigingen tot stand in het gedeelte van Langerbrugge op de linkeroever van het kanaal Gent-Terneuzen.

2.4.2. Plangebied

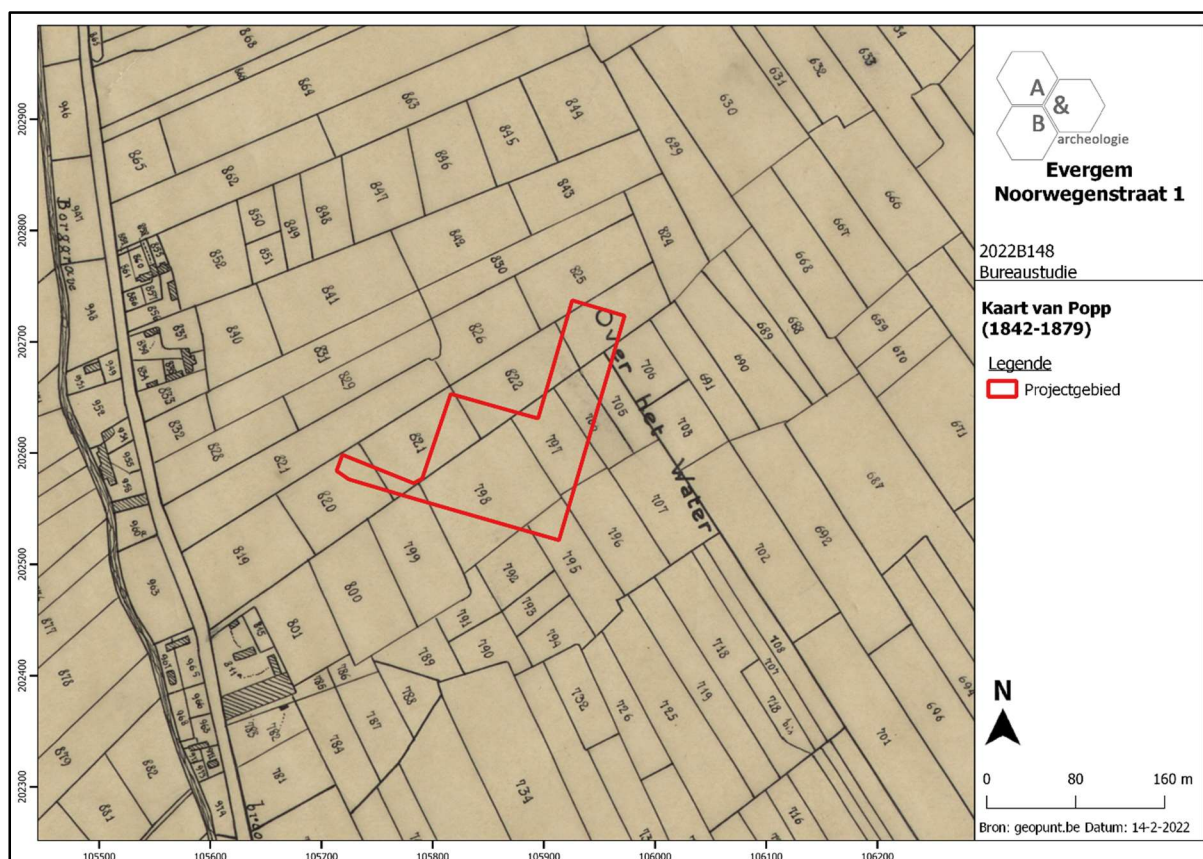
De oudste relevante kaart voor het plangebied die geraadpleegd kan worden betreft de Ferrariskaart uit ca. 1777. Het plangebied is op dat moment onbebouwd en in gebruik als landbouwgrond. Deze landelijke ligging blijft doorheen de 19de en bijna de volledige 20ste eeuw behouden. Op de luchtfoto van 1971 is de verdeling van het plangebied in diverse kleine landbouwpercelen goed af te lezen. Ook op de luchtfoto van 1979-1990 is dat het geval, 1 perceeltje is bebost, maar ten westen zijn de eerste bouwwerken aan het toekomstige industrieterrein aan de gang. Op de luchtfoto van 2000-2003 is de situatie compleet gewijzigd: de oude perceelsgrenzen zijn weggevaagd, de gracht in het westen en de Noorwegenstraat in het zuiden zijn aanwezig, en rond het terrein zijn meerdere bedrijfsgebouwen te zien. Het plangebied zelf blijft onbebouwd. Dit blijft zo tot op heden, op de luchtfoto van 2009 is een tijdelijke grondstock te zien centraal op het plangebied. Het valt te verwachten dat de omvorming tot industrieterrein een impact zal gehad hebben op het bodem, de exacte aard daarvan (afgraving, ophoging, verstoring) is echter op basis van het kaart- en fotomateriaal niet na te gaan.

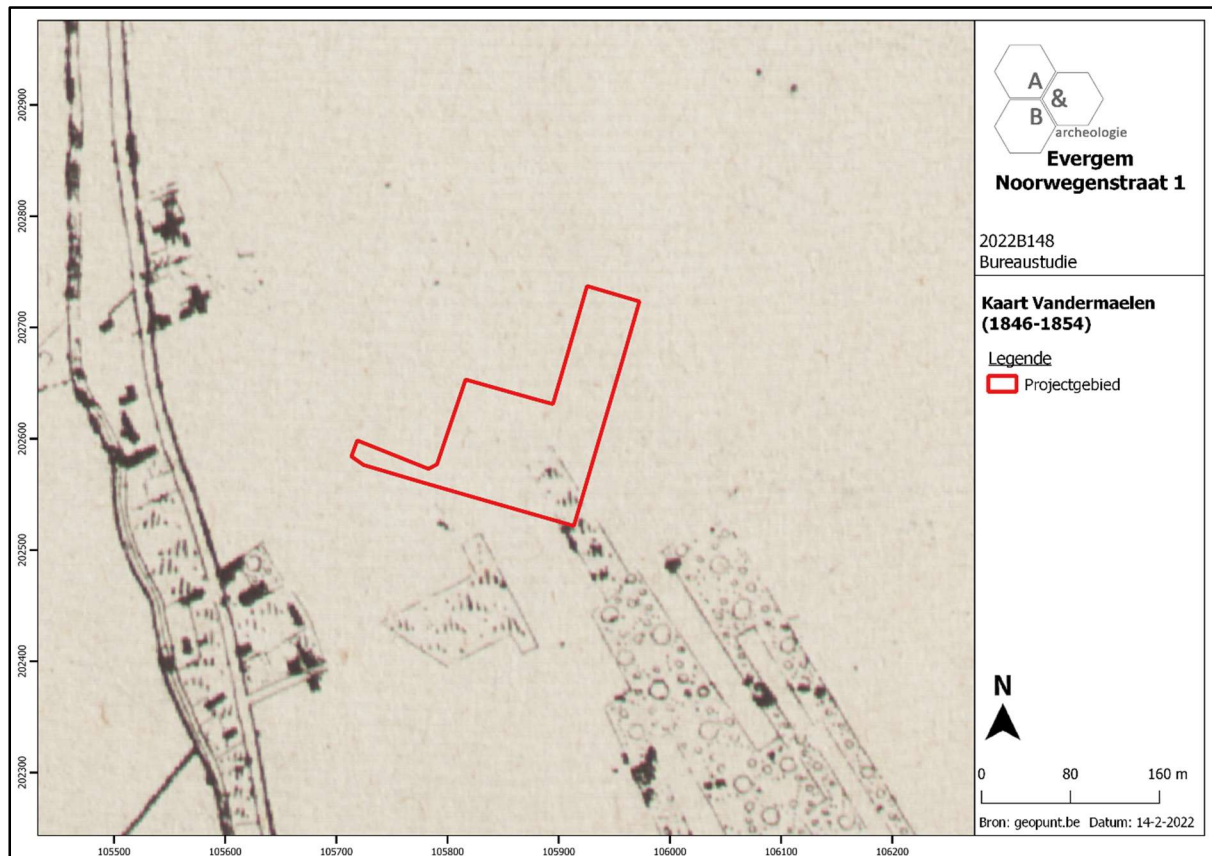
Figuur 22 Uitsnede uit de Ferrariskaart met benaderende aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

Figuur 23 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).

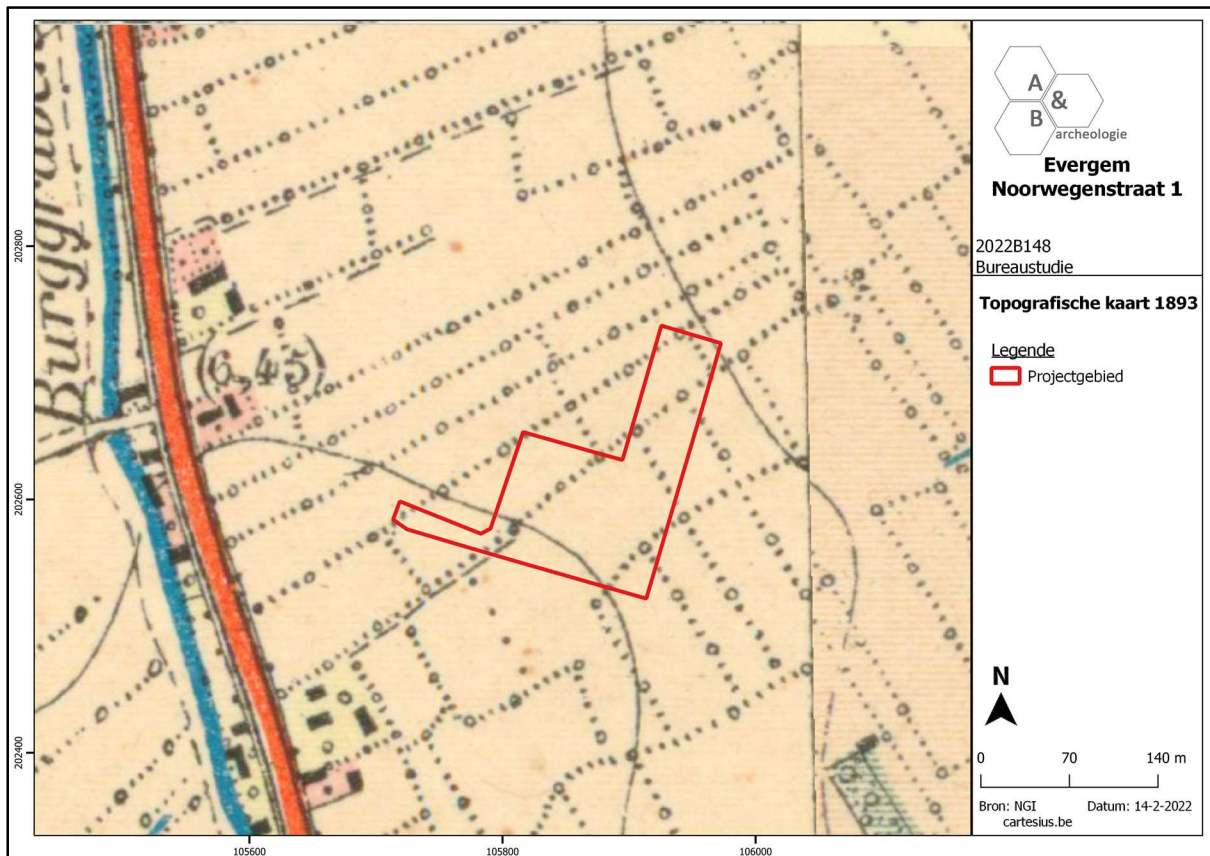
Figuur 24 Uitsnede uit de Poppkaart (bron: geopunt.be).

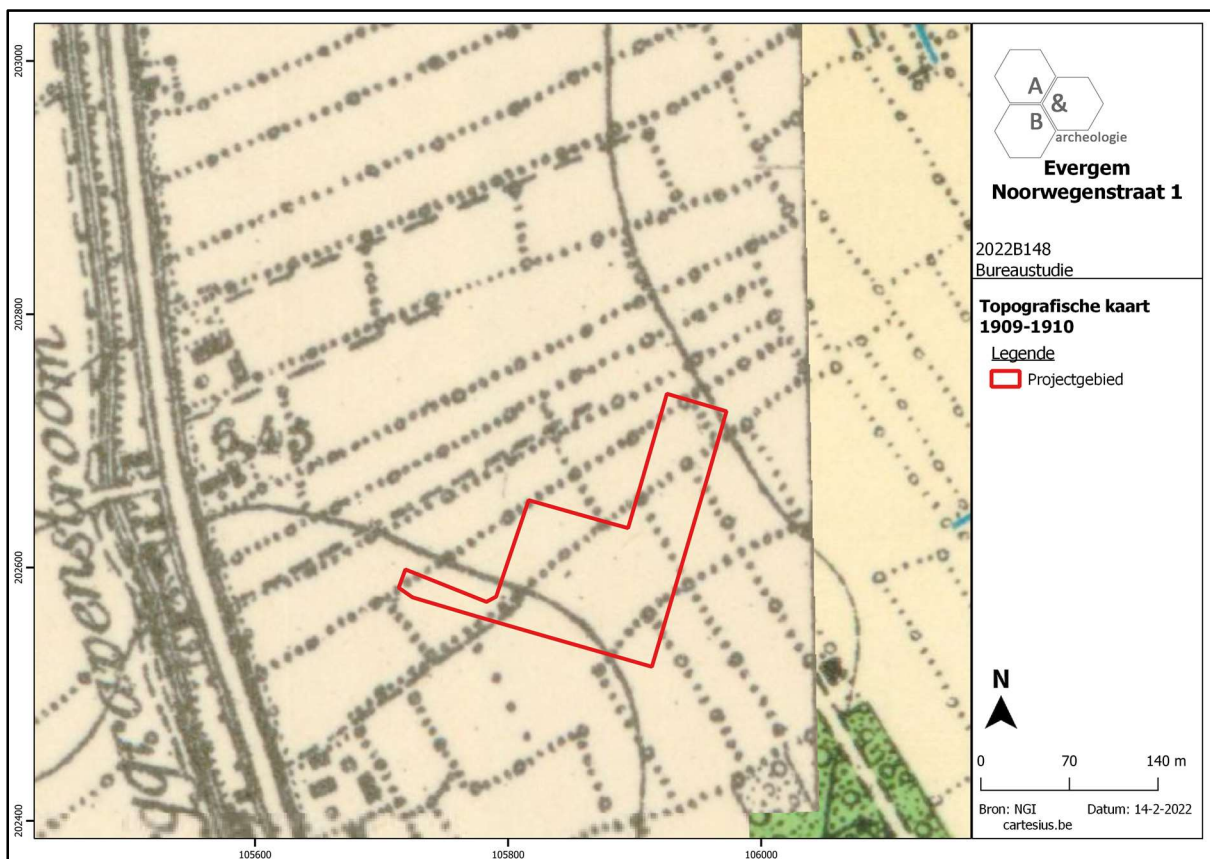
Figuur 25 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).

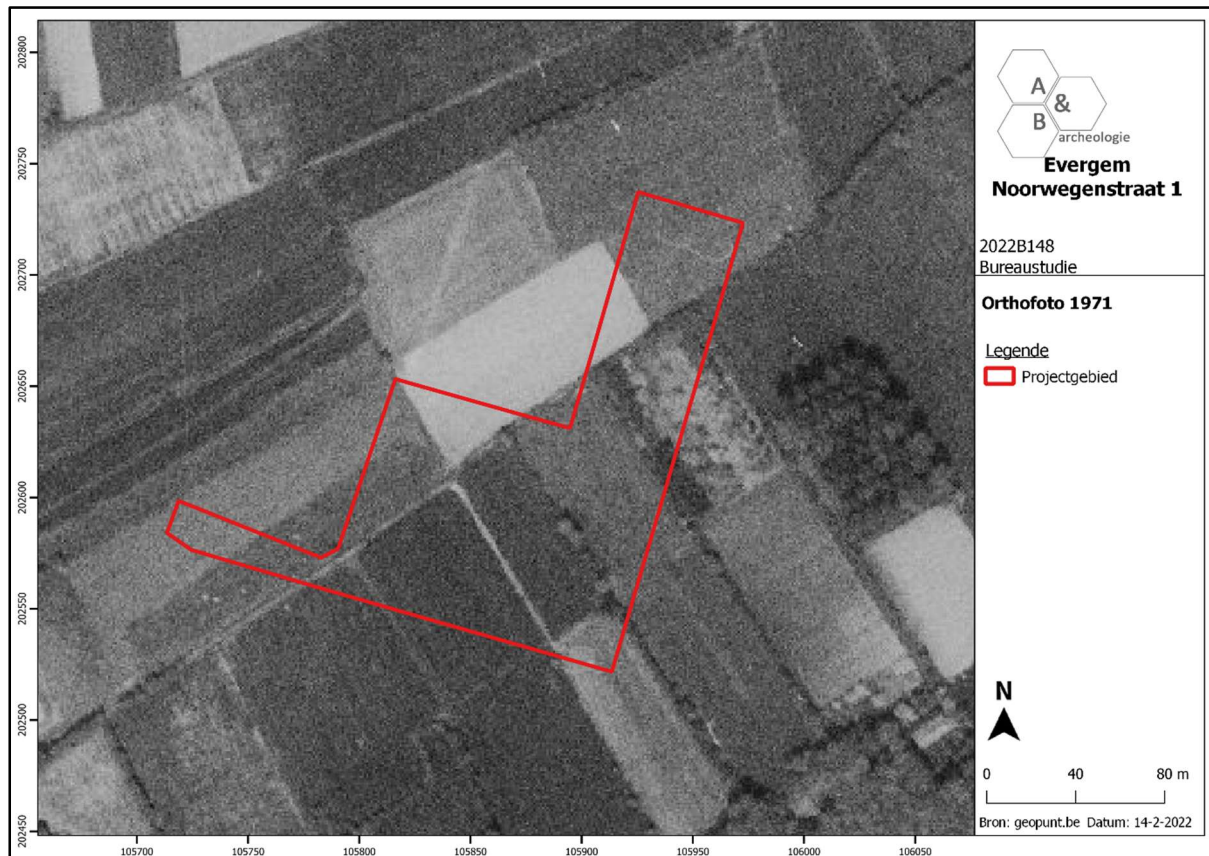
Figuur 26 Uitsnede uit de topografische kaart van 1863 (bron: cartesius.be en NGI).

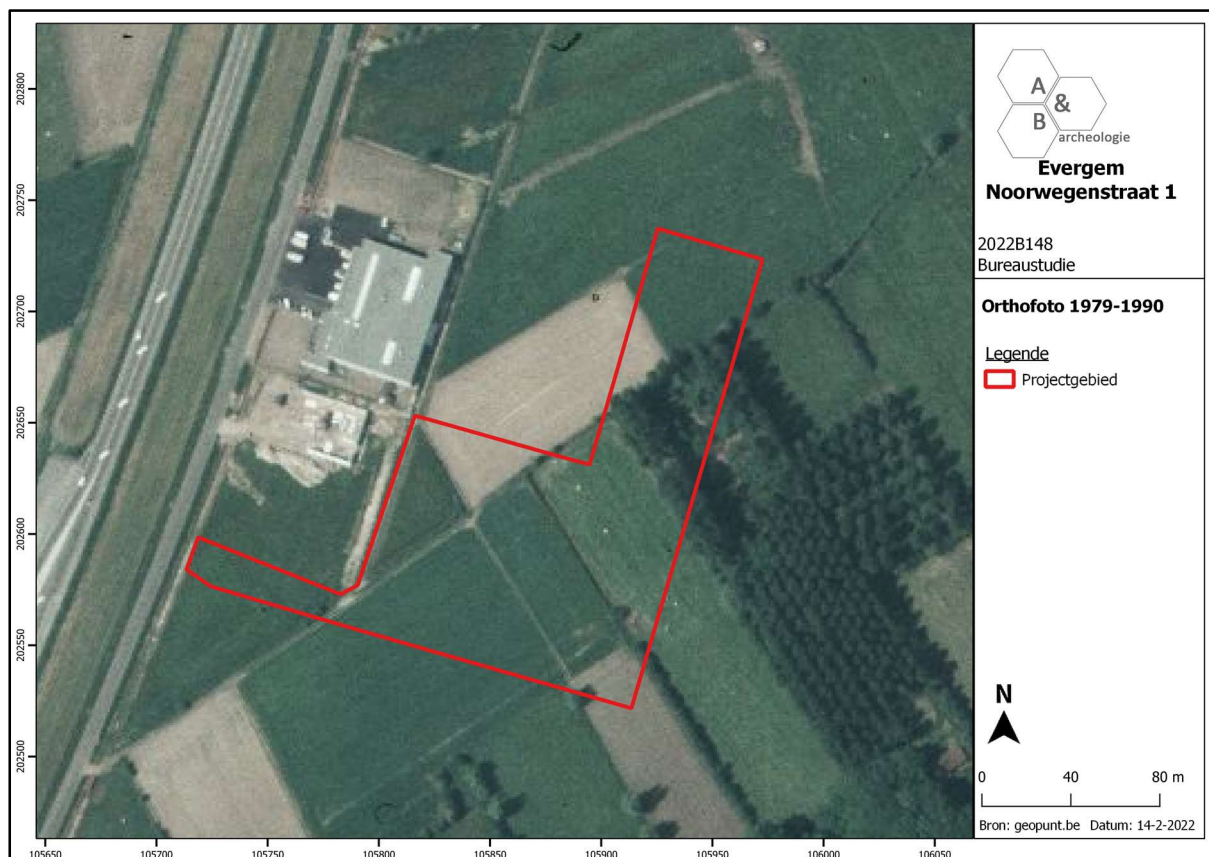
Figuur 27 Uitsnede uit de topografische kaart van 1893 (bron: cartesius.be en NGI).

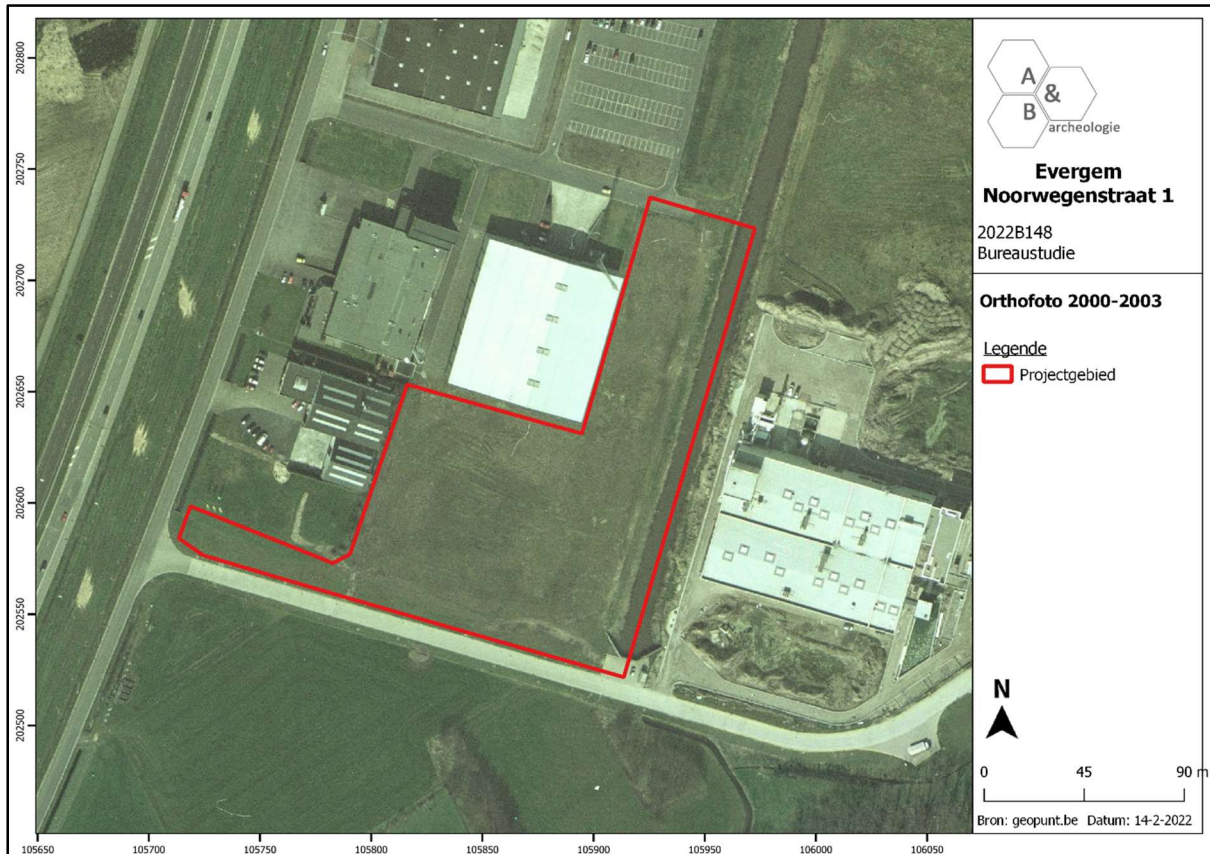
Figuur 28 Uitsnede uit de topografische kaart van 1909-1910 (bron: cartesius.be en NGI).

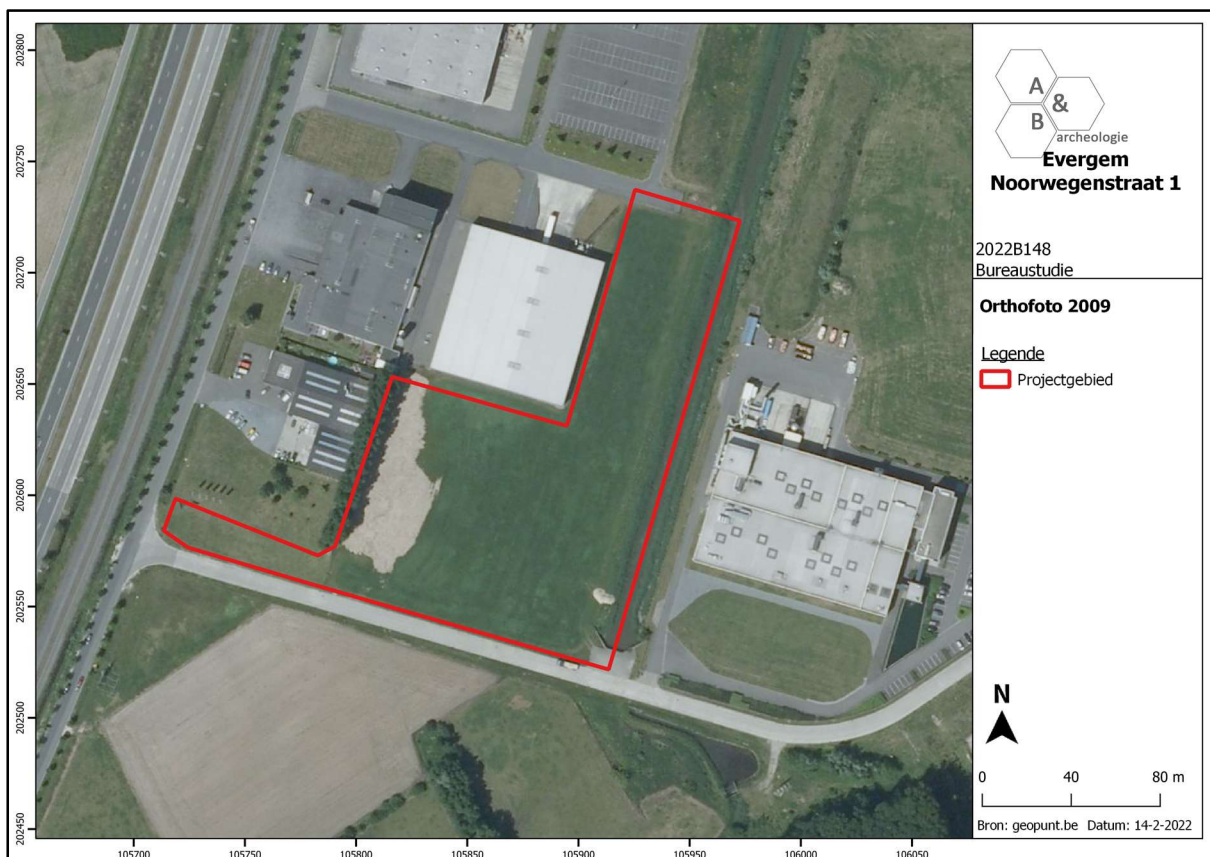
Figuur 29 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).

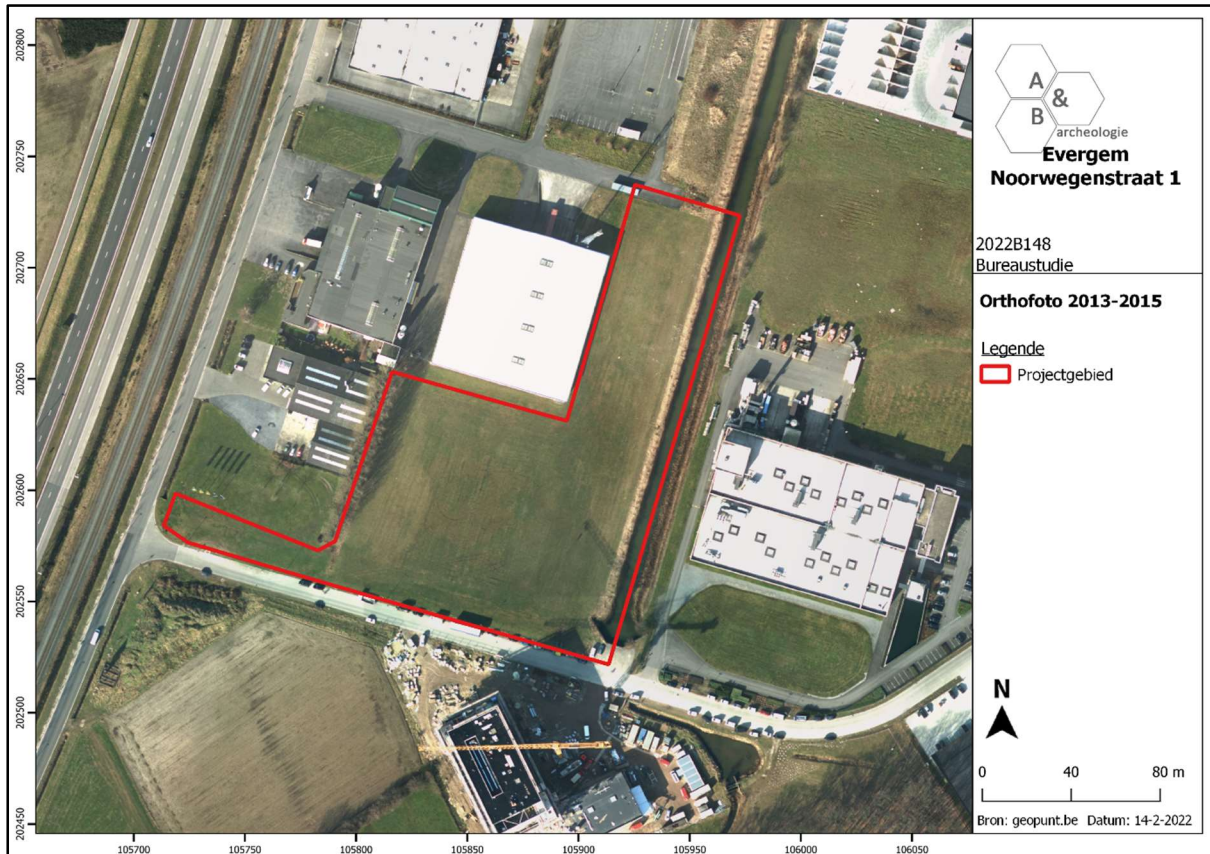
Figuur 30 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).

Figuur 31 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).

Figuur 32 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2009 (bron: geopunt.be).

Figuur 33 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2013-2015 (bron: geopunt.be).

2.5. Archeologische situering

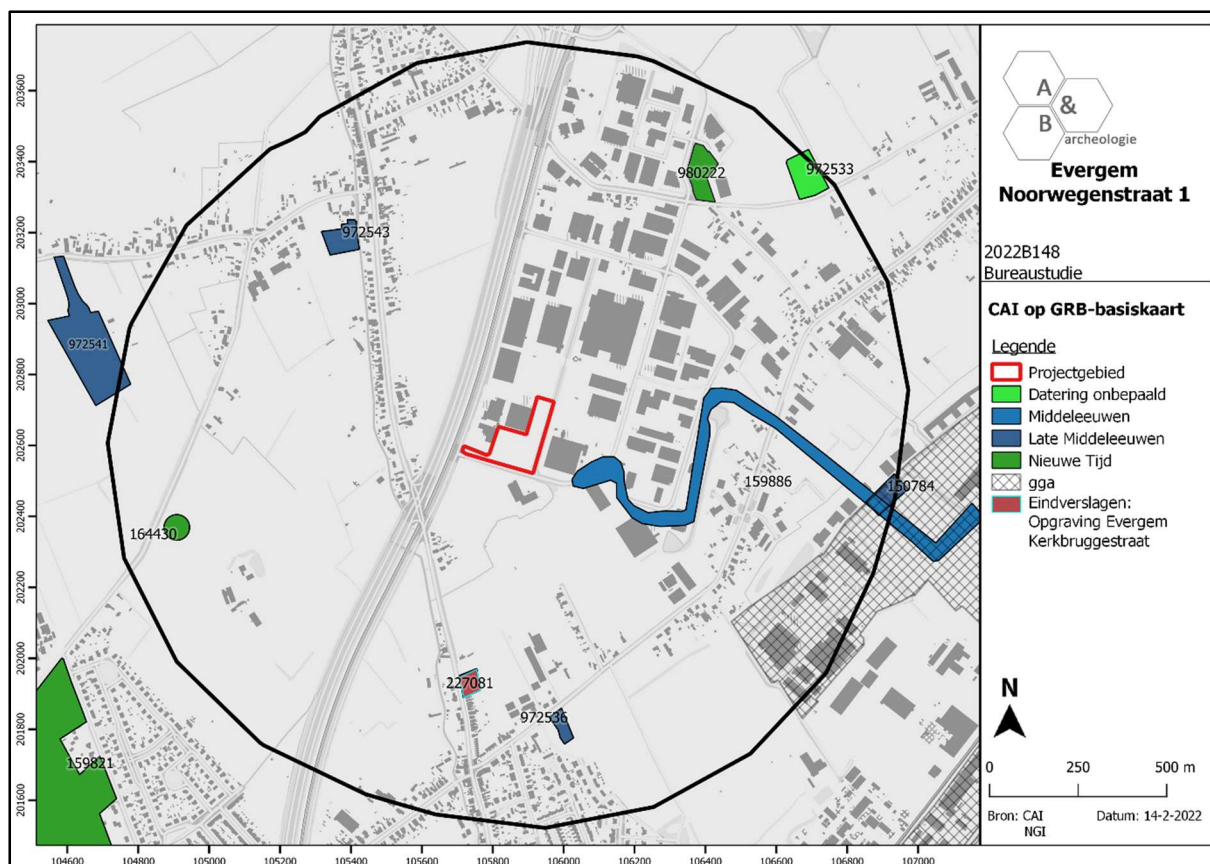
Op de Centrale Archeologische Inventaris zijn niet veel sites aangegeven in de omgeving van het plangebied. Op het plangebied zelf vond nog geen archeologisch onderzoek plaats, ook niet voorafgaand de inrichting van het bedrijventerrein. Ten noorden (valt buiten de kaart hieronder) is een groot gebied ingekleurd als CAI Locatie 1856. Dit duidt op een terrein van vele tientallen hectare dat voorafgaand de ontwikkeling van het Kluizendok werd onderzocht door middel van de proefsleuven in 2005-2006. Er werden meerdere lithische artefacten uit hoofdzakelijk het vroeg-neolithicum (1 artefact is mesolithisch) aangetroffen als losse vondst, 3 midden-Romeinse bewoningskernen, en verspreid over het terrein verschillende kolenbranderskuilen/houtskoolmeilers uit de volle middeleeuwen. De 3 Romeinse bewoningskernen werden verder opgegraven. CAI Locatie 40048 betreft een inheems Romeins nederzettingscomplex van 11 hectare groot bij een Romeinse weg, bestaande uit 10 erven binnen een enclosure bestaande uit een hoofdgebouw, bijgebouwen en waterputten. Ook werd hier een waterput uit de vroege ijzertijd gevonden. De nederzetting blootgelegd op CAI Locatie 40045 was 4ha groot en bestond uit 6 erven. Op één plaats was er een concentratie van meerdere Romeinse brandrestengraven. CAI Locatie 40049 herbergt 1 Romeinse nederzetting, bestaande uit een enclosure en 1 vermoedelijk hoofdgebouw.

Overige Romeinse sites zijn in de nabijheid nog niet aangetroffen. Wel zijn een aantal sites gekend uit de middeleeuwen en de nieuwe tijd. Zo werd bij een opgraving in 2020 op ca. 700m ten zuiden van het plangebied (CAI Locatie 227081) een laatmiddeleeuwse (14de-15de eeuw) landelijke site onderzocht. Het gaat meer bepaald om grachten, greppels, een kuil en een poel, die op basis van het vondstmateriaal en stratigrafische relaties in dezelfde periode gedateerd kunnen worden. Hoewel geen gebouwplattegronden werden aangetroffen, wijst de relatief grote hoeveelheid vondstmateriaal, samen met de aanwezigheid van een diepe poel en een afvalkuil op de nabijheid van een bewoningssite. De kern van deze site bevindt zich vermoedelijk meer naar het zuiden of oosten. Metaalslakken en de relatief grote hoeveelheid metalen objecten, hoofdzakelijk ijzeren nagels, wijzen op de productie of bewerking van metalen op of in de directe omgeving van de site. Binnen de opgravingszone werden echter geen ovens aangetroffen die met een dergelijke activiteit verband houden.

Op CAI Locatie 159886, iets ten oosten van het plangebied, werden bij de begeleiding van de aanleg van een aardgasleiding enkele kuilen en een greppel uit de middeleeuwen gevonden, en meerdere grachten uit de nieuwe tijd. Bij een proefsleuvenonderzoek op CAI Locatie 150784 werden greppels en 1 paalspoor gevonden van wat vermoedelijk een laatmiddeleeuws erf was. Een proefsleuvenonderzoek op CAI Locatie 980222 leverde enkele een recente greppel op.

De overige locaties in de omgeving zijn indicatoren, die nog niet archeologisch zijn onderzocht. De Wippelbergmolen te Wippelgem (CAI Locatie 972543) zou in 1642 opgericht zijn als korenwindmolen; 1 bron spreekt van een oprichting reeds in 1481. CAI Locatie 972533 is een voorheen rechthoekig omwalde hoeve, de Duivekeete, die minstens teruggaat tot 1652. Het Goed te Geetschuur, een alleenstaande hoeve, zou opklimmen tot de tweede helft van de 18de eeuw (CAI Locatie 972536). CAI Locatie 972541 is het huidige zgn. kasteel van Wippelgem, of het kasteel ten

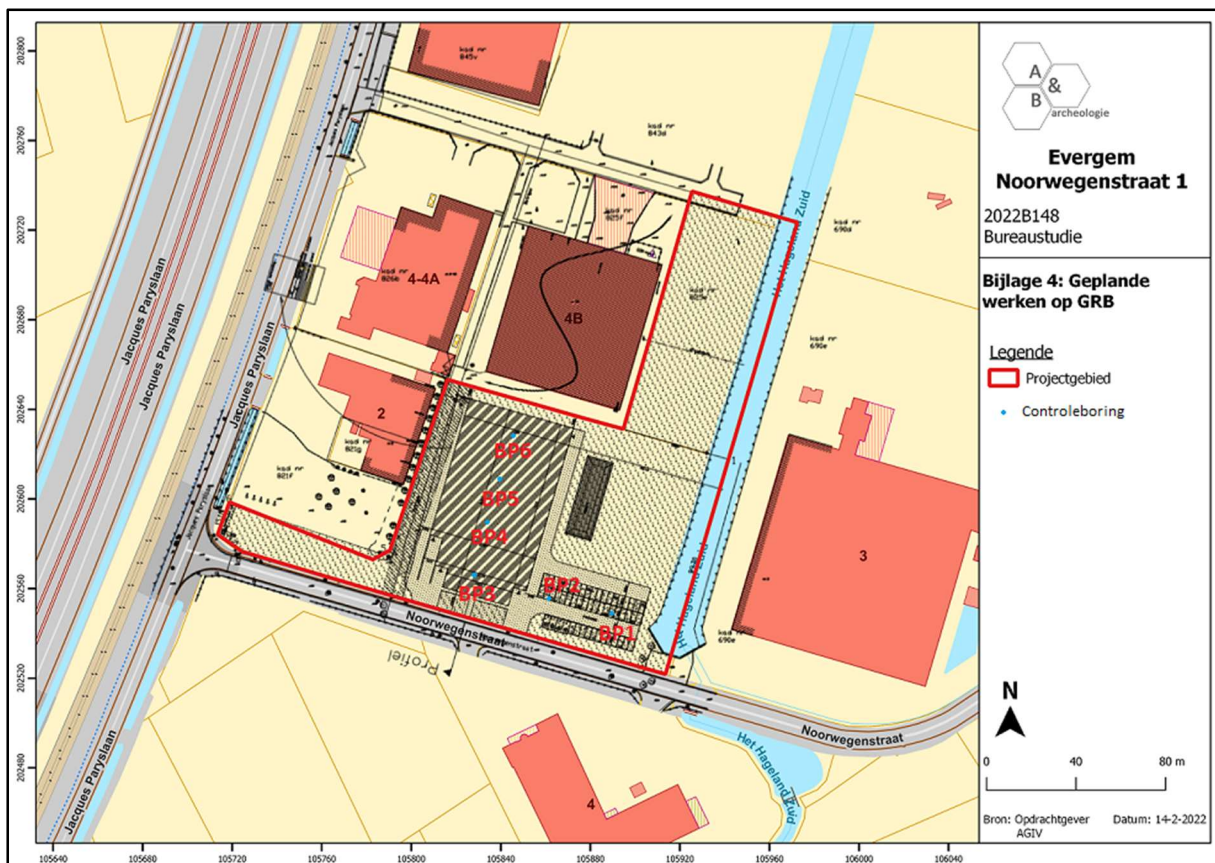
Hulle, waarvan de oudste vermelding teruggaat tot 1375. Op CAI Locatie 164430 zijn een zegelstempel (1450-1600) en 17de-18de-eeuwse munten aangetroffen via metaaldetectie.

Figuur 34 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).

2.6. Controleboringen

Om de impact van de omvorming van de voormalige landbouwgronden tot industrieterrein na te gaan, werden ter hoogte van de zone die bedreigd wordt door de geplande werken 6 controleboringen uitgevoerd. Deze controleboringen geven een sterke antropogene invloed aan op het bodemarchief en bijgevolg op het archeologisch erfgoed. Het grasland, dat zeer nat is, dekt een puinhoudend pakket af met grof tot zeer grof puin. Het gros van de boringen werd gestaakt omwille van ondoordringbaar puin. Bij boorpunt 6 kon de verstoringsdiepte tot minstens 120cm diepte geattesteerd worden.

Figuur 35 Locatie van de 6 controleboringen geprojecteerd op de geplande werken en het kadasterplan (bron: geopunt.be en initiatiefnemer).

Figuur 36 Controleboring 1.

Figuur 37 Controleboring 2.

Figuur 38 Controleboring 3.

Figuur 39 Controleboring 4.

Figuur 40 Controleboring 5.

Figuur 41 Controleboring 6.

3. Synthese

3.1. Archeologisch verwachtingspatroon

Op basis van het bureauonderzoek kan volgend verwachtingspatroon vooropgesteld worden:

- De oudste relevante kaart voor het plangebied die geraadpleegd kan worden betreft de Ferrariskaart uit ca. 1777. Het plangebied is op dat moment onbebouwd en in gebruik als landbouwgrond. Deze landelijke ligging blijft doorheen de 19de en bijna de volledige 20ste eeuw behouden. Op de luchtfoto van 1971 is de verdeling van het plangebied in diverse kleine landbouwpercelen goed af te lezen. Ook op de luchtfoto van 1979-1990 is dat het geval, 1 perceeltje is bebost, maar ten westen zijn de eerste bouwwerken aan het toekomstige industrieterrein aan de gang. Op de luchtfoto van 2000-2003 is de situatie compleet gewijzigd: de oude perceelsgrenzen zijn weggevaagd, de gracht in het westen en de Noorwegenstraat in het zuiden zijn aanwezig, en rond het terrein zijn meerdere bedrijfsgebouwen te zien. Het plangebied zelf blijft onbebouwd. Dit blijft zo tot op heden, op de luchtfoto van 2009 is een tijdelijke grondstock te zien centraal op het plangebied.

- Om de impact van de omvorming van de voormalige landbouwgronden tot industrieterrein na te gaan, werden ter hoogte van de zone die bedreigd wordt door de geplande werken 6 controleboringen uitgevoerd. Deze controleboringen geven een sterke antropogene invloed aan op het bodemarchief en bijgevolg op het archeologisch erfgoed. Het grasland, dat zeer nat is, dekt een puinhoudend pakket af met grof tot zeer grof puin. Het gros van de boringen werd gestaakt omwille van ondoordringbaar puin. Bij boorpunt 6 kon de verstoringsdiepte tot minstens 120cm diepte geattesteerd worden.

- In de ruime omgeving van het plangebied zijn enkele archeologische sites uit de Romeinse periode en de middeleeuwen gekend. Deze sites manifesteren zich tamelijk ondiep onder de teelaarde en hebben gelijkaardige bodemkundige en landschappelijke kenmerken als het plangebied. Er zijn geen aanwijzingen dat het plangebied is opgehoogd. Dit betekent dat de controleboringen onomstotelijk aantonen dat het terrein diepgaand is verstoord bij de omvorming tot industriezone en dat het archeologisch niveau reeds is weggegraven. Er kunnen op dit terrein geen archeologische sporen en sites meer bewaard zijn. De archeologische verwachting van het terrein is nihil.

3.2. Afweging verder vooronderzoek

Op het centrale deel van het terrein wordt een industrieel gebouw (kantoor + loods) opgetrokken, met errond een verharding en een wadi. Het westelijke en noordoostelijke deel van het terrein blijven ongewijzigd. De oppervlakte van de geplande werken bedraagt 7060m² (gebouw: 3818m², betonverharding: 2098m², waterdoorlatende verharding: 759m², wadi: 385m²), dit ca. 36% van het volledige plangebied. Ter hoogte van het gebouw moet rekening gehouden worden met een algemene bodemverstoring van ca. 40cm diep, ter hoogte van de verharding is dit 10 à 20cm. Plaatselijk zijn er diepere ingrepen voor funderingskolommen, nutsvoorzieningen en de wadi.

De controleboringen hebben ontegensprekelijk aangetoond dat het plangebied diepgaand verstoord, waarbij het archeologische niveau is weggegraven. Er is op dit terrein geen archeologisch erfgoed meer aanwezig. Verder vooronderzoek op het terrein zal nooit leiden tot kenniswinst, en wordt niet geadviseerd.

3.3. Beantwoording onderzoeksvragen

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

De oudste relevante kaart voor het plangebied die geraadpleegd kan worden betreft de Ferrariskaart uit ca. 1777. Het plangebied is op dat moment onbebouwd en in gebruik als landbouwgrond. Deze landelijke ligging blijft doorheen de 19de en bijna de volledige 20ste eeuw behouden. Op de luchtfoto van 1971 is de verdeling van het plangebied in diverse kleine landbouwpercelen goed af te lezen. Ook op de luchtfoto van 1979-1990 is dat het geval, 1 perceeltje is bebost, maar ten westen zijn de eerste bouwwerken aan het toekomstige industrieterrein aan de gang. Op de luchtfoto van 2000-2003 is de situatie compleet gewijzigd: de oude perceelsgrenzen zijn weggevaagd, de gracht in het westen en de Noorwegenstraat in het zuiden zijn aanwezig, en rond het terrein zijn meerdere bedrijfsgebouwen te zien. Het plangebied zelf blijft onbebouwd. Dit blijft zo tot op heden, op de luchtfoto van 2009 is een tijdelijke grondstock te zien centraal op het plangebied. Er zijn geen archeologische gegevens gekend over het terrein.

- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

Controleboringen hebben onomstotelijk aangetoond dat het terrein diepgaand is verstoord bij de omvorming tot industriezone en dat het archeologisch niveau reeds is weggegraven. Er kunnen op dit terrein geen archeologische sporen en sites meer bewaard zijn. De archeologische verwachting van het terrein is nihil.

- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Niet van toepassing.

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

Niet van toepassing, het bodemarchief is niet meer aanwezig.

- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

Neen.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Niet van toepassing.

4. Samenvatting

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Evergem Noorwegenstraat 1 (provincie Oost-Vlaanderen), gelegen buiten woon- of recreatiegebied en waarbij de totale oppervlakte van de betrokken bodemingrepen groter is dan 5000m², dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het terrein, 19 798m² groot, heeft een soort onregelmatige L-vorm en grenst in het zuiden aan de Noorwegenstraat. Het terrein is zo goed als volledig begroeid met gras, langs de oostelijke grens loopt een brede gracht die deels binnen het plangebied valt. Het maakt deel uit van een industrieterrein ten oosten van de R4 ter hoogte van Wippelgem-Evergem.

De oudste relevante kaart voor het plangebied die geraadpleegd kan worden betreft de Ferrariskaart uit ca. 1777. Het plangebied is op dat moment onbebouwd en in gebruik als landbouwgrond. Deze landelijke ligging blijft doorheen de 19de en bijna de volledige 20ste eeuw behouden. Op de luchtfoto van 1971 is de verdeling van het plangebied in diverse kleine landbouwpercelen goed af te lezen. Ook op de luchtfoto van 1979-1990 is dat het geval, 1 perceeltje is bebost, maar ten westen zijn de eerste bouwwerken aan het toekomstige industrieterrein aan de gang. Op de luchtfoto van 2000-2003 is de situatie compleet gewijzigd: de oude perceelsgrenzen zijn weggevaagd, de gracht in het westen en de Noorwegenstraat in het zuiden zijn aanwezig, en rond het terrein zijn meerdere bedrijfsgebouwen te zien. Het plangebied zelf blijft onbebouwd. Dit blijft zo tot op heden, op de luchtfoto van 2009 is een tijdelijke grondstock te zien centraal op het plangebied.

Om de impact van de omvorming van de voormalige landbouwgronden tot industrieterrein na te gaan, werden ter hoogte van de zone die bedreigd wordt door de geplande werken 6 controleboringen uitgevoerd. Deze controleboringen geven een sterke antropogene invloed aan op het bodemarchief en bijgevolg op het archeologisch erfgoed. Het grasland, dat zeer nat is, dekt een puinhoudend pakket af met grof tot zeer grof puin. Het gros van de boringen werd gestaakt omwille van ondoordringbaar puin. Bij boorpunt 6 kon de verstoringsdiepte tot minstens 120cm diepte geattesteerd worden.

In de ruime omgeving van het plangebied zijn enkele archeologische sites uit de Romeinse periode en de middeleeuwen gekend. Deze sites manifesteren zich tamelijk ondiep onder de teelaarde en hebben gelijkaardige bodemkundige en landschappelijke kenmerken als het plangebied. Er zijn geen aanwijzingen dat het plangebied is opgehoogd. Dit betekent dat de controleboringen onomstotelijk aantonen dat het terrein diepgaand is verstoord bij de omvorming tot industriezone en dat het archeologisch niveau reeds is weggegraven. Er kunnen op dit terrein geen archeologische sporen en sites meer bewaard zijn. De archeologische verwachting van het terrein is nihil.

Op het centrale deel van het terrein wordt een industrieel gebouw (kantoor + loads) opgetrokken, met errond een verharding en een wadi. Het westelijke en noordoostelijke deel van het terrein blijven ongewijzigd. De oppervlakte van de geplande werken bedraagt 7060m² (gebouw: 3818m², betonverharding: 2098m², waterdoorlatende verharding: 759m², wadi: 385m²), dit ca. 36% van het volledige plangebied. Ter hoogte van het gebouw moet rekening gehouden worden met een

algemene bodemverstoring van ca. 40cm diep, ter hoogte van de verharding is dit 10 à 20cm. Plaatselijk zijn er diepere ingrepen voor funderingskolommen, nutsvoorzieningen en de wadi.

De controleboringen hebben ontegensprekelijk aangetoond dat het plangebied diepgaand verstoord, waarbij het archeologische niveau is weggegraven. Er is op dit terrein geen archeologisch erfgoed meer aanwezig. Verder vooronderzoek op het terrein zal nooit leiden tot kenniswinst, en wordt niet geadviseerd.

5. Bibliografie

- <https://inventaris.onroenderfgoed.be>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/>
- <http://www.geopunt.be/kaart>
- <http://www.cartesius.be/CartesiumPortal/>
- <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>
- <http://www.ngi.be/topomapviewer/>
- <https://www.google.com/maps>

6. Bijlages

- Figurenlijst

Figuur 1 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2020 (bron: geopunt.be).....	7
Figuur 2 Beeld vanuit het zuidoosten op het plangebied (bron: https://www.google.com/maps).	7
Figuur 3 Beeld vanuit het zuidoosten op het centrale deel van het plangebied, toestand op 25/02/2022.....	8
Figuur 4 Beeld vanuit het zuidten op het centrale deel van het plangebied, toestand op 25/02/2022.	8
Figuur 5 Beeld vanuit het zuiden op het oostelijke deel van het plangebied, toestand op 25/02/2022.	9
Figuur 6 Beeld vanuit het noorden op het centrale deel van het plangebied, toestand op 25/02/2022.	9
Figuur 7 Geplande werken geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be en initiatiefnemer).	10
Figuur 8 Uitsnede uit het ontwerpplan (bron: initiatiefnemer).	11
Figuur 9 Doorsnedeplan betonverharding (bron: initiatiefnemer).	11
Figuur 10 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	12
Figuur 11 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	13
Figuur 12 Zicht op het kadasterplan (bron: geopunt.be).	13
Figuur 13 Zicht op de bodemgebruikskaat met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).	14
Figuur 14 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).....	15
Figuur 15 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, op siteniveau (bron: geopunt.be).	15
Figuur 16 Zicht op de potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).	16
Figuur 17 Zicht op de bodemkaart (bron: geopunt.be en DOV).	17
Figuur 18 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).....	18
Figuur 19 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).....	18
Figuur 20 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	19
Figuur 21 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	19
Figuur 22 Uitsnede uit de Ferrariskaart met benaderende aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).	21
Figuur 23 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).	22
Figuur 24 Uitsnede uit de Poppkaart (bron: geopunt.be).	22
Figuur 25 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).....	23
Figuur 26 Uitsnede uit de topografische kaart van 1863 (bron: cartesius.be en NGI).	23
Figuur 27 Uitsnede uit de topografische kaart van 1893 (bron: cartesius.be en NGI).	24
Figuur 28 Uitsnede uit de topografische kaart van 1909-1910 (bron: cartesius.be en NGI).	24
Figuur 29 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).....	25
Figuur 30 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).	25
Figuur 31 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).	26
Figuur 32 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2009 (bron: geopunt.be).....	26
Figuur 33 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2013-2015 (bron: geopunt.be).	27
Figuur 34 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).	29

Figuur 35 Locatie van de 6 controleboringen geprojecteerd op de geplande werken en het kadasterplan (bron: geopunt.be en initiatiefnemer).	30
Figuur 36 Controleboring 1.	31
Figuur 37 Controleboring 2.	31
Figuur 38 Controleboring 3.	32
Figuur 39 Controleboring 4.	32
Figuur 40 Controleboring 5.	33
Figuur 41 Controleboring 6.	33